

ทฤษฎีสังคมและการทำความเข้าใจสภาวะสมัยใหม่ของแอนโทนี กิดเดนส์ *

เชษฐา พวงหัตถ์ **

บทคัดย่อ

ปัจจุบันเรามีชีวิตอยู่ในสังคมที่กำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมืองและเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว นับตั้งแต่การปรากฏตัวของทุนนิยมอุตสาหกรรมในยุโรปเมื่อศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา รูปแบบของชีวิตแบบดั้งเดิมได้ถูกทำลายหรือถูกแปรสภาพโดยกระบวนการพัฒนาการทางด้านอุตสาหกรรมและทางการเมืองที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่อง การเปลี่ยนผ่านจากสังคมก่อนอุตสาหกรรมของยุโรปช่วงต้นสมัยใหม่ไปสู่สภาวะสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่เป็นกระบวนการที่ได้รับความสนใจอย่างจริงจังจากนักทฤษฎีสังคมและการเมืองในศตวรรษที่ 19 และต้นศตวรรษที่ 20 นักทฤษฎีอย่างมาร์กซ์, เว็บบอร์, เดอร์ไคม์, ซิมเมิล และอีกหลายคนได้ผลิตความคิด แนวคิด ทฤษฎี ข้อสรุปทั่วไป ฐานคติทางปรัชญา และวิธีวิทยาหลากหลายจำนวนมากให้กับพวกเรา โดยสิ่งเหล่านี้ยังคงเป็นข้อถกเถียงกันอย่างคึกคักมีชีวิตชีวาอยู่ในแวดวงสังคมศาสตร์ ข้อเสนอบางเรื่องของนักคิดยุคแรกๆนี้ยังคงมีความสำคัญอยู่ในทุกวันนี้ แต่ข้อเสนอบางเรื่องได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างรุนแรงและถูกแทนที่ด้วยความคิดใหม่ของนักคิดปัจจุบัน และกระแสการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์ ในทฤษฎีสังคมและการเมืองรวมทั้งในสาขาวิชาอื่น ๆ ของสังคมศาสตร์ มีความจำเป็นอย่างมากที่จำเป็นต้องมีการสร้างซ้ำ และปรับขยายความคิด ฐานคติ และแนวศึกษาที่มีอยู่เดิมเพื่อที่จะได้สามารถอธิบาย วิเคราะห์ และทำความเข้าใจลักษณะสำคัญๆและแนวโน้มการพัฒนาของสังคมสมัยใหม่ ในบรรดานักทฤษฎีสังคมในปัจจุบันที่ให้ความสนใจกับประเด็นปัญหาดังกล่าวที่โดดเด่นมากที่สุดคนหนึ่งก็คือแอนโทนี กิดเดนส์ งานเขียนของกิดเดนส์ไม่เพียงแต่ประกอบด้วยข้อเสนอจำนวนมากมายซึ่งได้กลายเป็นข้อวิพากษ์วิจารณ์มาตรฐานที่มีต่อทั้งทฤษฎีสังคมคลาสสิกและทฤษฎีสังคมสมัยใหม่แล้ว ยังเป็นการนำเสนอการวิเคราะห์ที่ทรงพลังเกี่ยวกับสังคมสมัยใหม่ด้วย

Abstract

We live in societies which are undergoing rapid social, political and economic change. Since the advent of industrial capitalism in eighteenth-century Europe, traditional forms of life have been swept away or transformed by a continuous process of industrial and political development. The transition from the pre-industrial societies of early modern Europe to the modern industrial order is a process that preoccupied many of the social and political theorists of nineteenth and early twentieth centuries Marx, Weber, Durkheim, Simmel: these and other thinkers have left us with an array of ideas, a diverse corpus of concepts and generalizations, of philosophical assumptions and methodological precepts, which continue to animate debates within social sciences. Some of the contributions of these early thinkers undoubtedly remain relevant today, but in other respects their ideas have been eclipsed both by intellectual criticism and by the course of events. In social and political theory, as in other domains of social sciences, there is a need for the ongoing renewal and imaginative reconstruction of concepts, assumptions and approaches, in order to take into account, analyze and understand the key characteristics and developmental trends of modern societies. Among contemporary social theorists who are preoccupied with this activity of reconstruction and renewal, Anthony Giddens stands out as a figure of major significance. His writings include not only a range of texts which have become the standard commentaries on classical and contemporary social theory, but also a powerful analysis of modern societies.

* บทความนำเสนอในการประชุมวิชาการเรื่อง 'เวทีวิชาการเพื่อเสนอผลงานและรายงานการวิจัยประจำปี 2551' จัดโดยคณะกรรมการส่งเสริมการวิจัย คณะอักษรศาสตร์ เมื่อวันที่ 2 กรกฎาคม 2551 ณ ห้องสัมมนาชั้น 2 อาคาร 36 ปี คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร พระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม

** อติตออาจารย์ประจำสาขาวิชารัฐศาสตร์ ภาควิชาสังคมศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม ปัจจุบันเป็นนักวิชาการอิสระ

หมายเหตุ: บทความชิ้นนี้ได้รับการพิมพ์เผยแพร่ใน *วิภาษา* ปีที่ 2 ฉบับที่ 7 ลำดับที่ 15 (16 ธันวาคม 2551 - 31 มกราคม 2552) และปีที่ 2 ฉบับที่ 8 ลำดับที่ 16 (1 กุมภาพันธ์ - 15 มีนาคม 2552)

บทนำ

แอนโทนี กิดเดนส์ (Anthony Giddens) เป็นนักสังคมวิทยาชั้นนำชาวอังกฤษที่มีชื่อเสียงมากที่สุดคนหนึ่งในยุคหลังสงครามโลก งานเขียนของกิดเดนส์ในช่วงเวลาสามทศวรรษที่ผ่านมาครอบคลุมประเด็นต่างๆเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองอันสะท้อนให้เห็นถึงพัฒนาการของทฤษฎีสังคมวิทยา โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษ 1980 และทศวรรษ 1990 การตีความจารีตความคิดของสังคมวิทยาคลาสสิกได้กลายเป็นหัวข้อหลักของการเรียนการสอนทฤษฎีสังคมวิทยาทั้งในระดับปริญญาตรีและในระดับหลังปริญญาตรีตลอดช่วงเวลาสองทศวรรษที่ผ่านมา (และจะยังคงเป็นหัวข้อหลักของการศึกษาทฤษฎีสังคมวิทยาต่อไป) อีกทั้งการนำเอาประเด็นหลักๆทางสังคมวิทยา มาตีความใหม่ของกิดเดนส์ได้กระตุ้นให้เกิดวิวาทะขึ้นอย่างเอิกเกริกและกว้างขวางในแวดวงวิชาการ กิดเดนส์เป็นนักทฤษฎีสังคมที่กำหนดประเด็นศึกษาขึ้นมาใหม่อย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลา] จนกล่าวได้ว่าตัวเขาก็คือโรงงานอุตสาหกรรมผลิตความคิด มิพักต้องพูดถึงถึงความคิดของเขาที่มีต่อปรัชญาการเมือง¹

การแนะนำกิดเดนส์ให้กับผู้ที่เริ่มสนใจศึกษาค้นคว้าจะมีความกว้างขวางครอบคลุมอย่างมากของความคิดทางทฤษฎีของกิดเดนส์ ผู้เขียนบทความชิ้นนี้จึงนำเสนอเพียงเค้าโครงความคิดทางทฤษฎีของกิดเดนส์มากกว่าที่จะนำเสนอแง่มุมต่างๆที่ปรากฏในงานเขียนของเขา มาวิเคราะห์ศึกษาอย่างพิสดารในลักษณะวิพากษ์ โดยผู้เขียนจะเน้นให้เห็นความเชื่อมโยงกันระหว่างความคิดหลักๆของกิดเดนส์เพื่อนำเสนอแผนที่ความคิดทางทฤษฎีของเขา อย่างไรก็ตาม การทำงานของผู้เขียนในบทความชิ้นนี้คงหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะทำความเข้าใจความคิดหลักๆที่ปรากฏในงานเขียนของกิดเดนส์และตั้งคำถามบางประการในเชิงวิพากษ์ต่อการนำเอาทฤษฎีทางสังคมวิทยา มาศึกษาตีความและนำเสนอใหม่ของกิดเดนส์ โดยผู้เขียนแบ่งประเด็นในการนำเสนอออกเป็น 5 ประเด็น คือ (1) สังคมวิทยาและนักสังคมวิทยาในทศวรรษของกิดเดนส์ (2) กิดเดนส์กับข้อถกเถียงในสังคมวิทยาคลาสสิก (3) theory of structuration / structuration theory (4) สภาวะสมัยใหม่ และ (5) ความเป็นส่วนตัวกับความเป็นการเมือง

¹ เราสามารถแบ่งพัฒนาการทางความคิด/ทฤษฎีของกิดเดนส์เป็น 3 ช่วงที่ต่อเนื่องกันคือ ช่วงแรก กิดเดนส์ได้วางกรอบเค้าโครงให้กับลักษณะ/ขอบเขตของสังคมวิทยาโดยการนำเสนอวิธีการทำงานของสังคมวิทยาทั้งในแง่ทฤษฎีและในแง่วิธีวิทยา งานเขียนชิ้นสำคัญในช่วงนี้ซึ่งวางพื้นฐานอยู่บนการนำเอาทฤษฎีสังคมวิทยาคลาสสิก (classical sociological theory) [ดูเชิงอรรถที่ 4] มาตีความใหม่ ได้แก่ *Capitalism and Modern Social Theory* (1971) และ *New Rules of Sociological Method* (1976) ช่วงที่สอง กิดเดนส์ได้พัฒนา theory of structuration / structuration theory ขึ้นมาเพื่อให้ในการวิเคราะห์ปัญหาทวิลักษณ์นิยม (problematic dualism) ผ่านมโนทัศน์เรื่องผู้กระทำและโครงสร้าง (agency and structure) โดยกิดเดนส์ไม่ได้นำหนักกับด้านใดอันหนึ่งเพียงด้านเดียว งานเขียนในช่วงนี้เช่น *Central Problems in Social Theory* (1979) และ *The Constitution of Society* (1984) ได้ทำให้กิดเดนส์มีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับจากแวดวงสังคมวิทยานานาชาติ และช่วงที่สามในปัจจุบัน งานเขียนของกิดเดนส์ให้ความสำคัญกับเรื่องของสภาวะสมัยใหม่ (modernity) โลกาภิวัตน์ (globalization) และการเมือง (politics) โดยเฉพาะผลกระทบของสภาวะสมัยใหม่ที่มีต่อชีวิตทางสังคมและส่วนตัว รวมตลอดถึงการวิพากษ์สภาวะหลังสมัยใหม่ (postmodernity) และข้อเสนอของเขาในเรื่องทางที่สามในการเมือง (third way in politics) หนังสือที่กิดเดนส์พูดถึงประเด็นเหล่านี้ ได้แก่ *The Consequences of Modernity* (1990), *Modernity and Self-Identity* (1991), *The Transformation of Intimacy* (1992), *Beyond Left and Right* (1994) และ *The Third Way: The Renewal of Social Democracy* (1998) เราสามารถพูดตรงๆได้ว่า เป้าประสงค์ของกิดเดนส์ก็คือ การกำหนดบทบาทหน้าที่ใหม่ให้กับทฤษฎีสังคม และการพิจารณาตรวจสอบทบทวนความรู้ความเข้าใจที่พวกเรามีต่อพัฒนาการและวิถีของ modernity ใหม่

สังคมวิทยาและนักสังคมวิทยาในทรรศนะของกีดเดนส์

ในทรรศนะของกีดเดนส์ สังคมวิทยา (sociology) เป็นสาขาวิชาที่มีลักษณะพิเศษ เมื่อเปรียบเทียบกับนักวิทยาศาสตร์ นักสังคมวิทยาพยายามหาทางทำความเข้าใจโลกทางสังคมซึ่งสมาชิกคนอื่น ๆ ก็มีความเข้าใจอยู่ก่อนแล้ว ‘วัตถุ’ ของการแสวงหาความรู้ – สิ่งที่คุณทั่วไปพูดและกระทำ สิ่งที่คุณทั่วไปเชื่อและปรารถนา คนทั่วไปสร้างสถาบันและมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไร – แตกต่างจากวัตถุในการศึกษาของวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (natural sciences) อย่างฟิสิกส์ เคมี หรือชีววิทยา ในแง่ที่การกระทำและปฏิสัมพันธ์ รวมตลอดถึงความเชื่อและความปรารถนาของคนในสังคม เป็นประเด็นหลักของโลกทางสังคมที่นักสังคมวิทยาพิจารณาศึกษา ยิ่งไปกว่านั้น โลกทางสังคมนี้ไม่สามารถถูกลดทอนให้อยู่ภายใต้ชุดของความหมายหรือระบบการอธิบายที่ ‘ถูกต้อง’ เพียงชุดเดียวได้ โลกทางสังคมถูกอธิบายด้วยกรอบการให้ความหมาย ความเข้าใจและแบบแผนความเชื่อที่แตกต่างกันมากมายและบางครั้งก็มีความขัดแย้งกัน เมื่อนักฟิสิกส์ถกเถียงกันเองว่าจักรวาลกำลังขยายตัวออกไปหรือไม่(และทำไม)นั้น พวกเขาถกเถียงกันภายใต้กรอบของการอธิบายเพียงอันเดียวที่เป็นสากลเกี่ยวกับสาเหตุและคุณลักษณะของความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานในเชิงกายภาพระหว่างพลังงานและสสาร เมื่อนักสังคมวิทยาวิวาทะกันว่าสังคมถูกแบ่งแยกด้วยเงื่อนไขอะไร (และทำไม) ไม่ว่าจะด้วยความสัมพันธ์ทางชนชั้น เพศภาวะ ชาติพันธุ์ หรือบุคลิกภาพ พวกเขาถกเถียงกันเกี่ยวกับปฏิสัมพันธ์ที่มีความซับซ้อนของเงื่อนไขต่างๆที่แตกต่างกันของประสบการณ์และการกระทำทางสังคม นักสังคมวิทยาต้องนำเสนอทางเลือกในการอธิบายแบบต่างๆสำหรับพลังทางสังคมแต่ละอย่างเหล่านี้ เนื่องจากว่าไม่มีสาเหตุหรือคุณลักษณะเพียงอย่างเดียวที่เป็นสากลของความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานระหว่างปัจเจกบุคคลและสังคม

ตัวอย่างอีกอันหนึ่งก็คือ เมื่อนักเคมีที่กำลังหาทางทำความเข้าใจเกี่ยวกับคุณสมบัติของน้ำ เขาไม่จำเป็นต้องตั้งข้อสงสัยว่าจะตอมบางตัวของไฮโดรเจน ‘ได้มีความตั้งใจ’ (intention) ที่จะเข้าไปผูกสัมพันธ์กับอะตอมบางตัวของออกซิเจนเพื่อทำการผลิตสหรน้ำ ทะเลสาบหรือมหาสมุทร หรือแม้แต่เรื่องที่ว่าการผลิตของไฮโดรเจนเข้าก็อะตอมของออกซิเจนที่มีความแตกต่างกันเข้าด้วยกันแล้วทำให้เกิดน้ำตามมานั้นได้สร้างความหมายอะไร (meaning) ขึ้นมา ในทางตรงข้าม นักสังคมวิทยาต้องเผชิญกับปัญหาที่ว่า คนทั่วไปมีแรงจูงใจและเป้าประสงค์ในการทำอะไรที่กำลังทำอยู่ คนทั่วไปรู้ว่าทำไมพวกเขา กำลังทำสิ่งเหล่านั้น และอย่างน้อยที่สุดพวกเขาก็ทราบเป็นอย่างดีเกี่ยวกับความหมายของการกระทำและปฏิสัมพันธ์เหล่านั้น ขณะที่อะตอมของไฮโดรเจนและของออกซิเจนไม่ได้มีความตั้งใจที่จะผลิตสหรน้ำหรือทะเลสาบ แต่คนทั่วไปกลับสำแดงความตั้งใจออกมาให้เห็นอย่างชัดเจนที่จะแต่งงานกันหรือหย่าร้างกัน หรือตั้งใจที่จะใช้ชีวิตอยู่ในเมืองหรือในชนบท ตั้งใจที่จะทำงานเพื่อให้ได้ค่าจ้างหรือว่าจ้างคนอื่นให้ทำงานกับตน แม้ว่าบางคนแต่งงานหรือทำงานต่างๆที่พวกเขาไม่ต้องการทำเช่นนั้น แต่พวกเขาไม่สามารถแต่งงานหรือทำงานโดยปราศจากความตั้งใจได้ ดังนั้นเมื่อเปรียบเทียบกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติแล้ว สังคมวิทยาต้องหาทางทำความเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างความตั้งใจและเป้าหมายของคนในสังคม รวมตลอดถึงคุณลักษณะของโลกทางสังคมที่พวกเขาดำเนินชีวิตอยู่

อย่างไรก็ดี ปัญหาของสังคมวิทยามีความซับซ้อนมากกว่านั้นเนื่องจากว่าตัวนักสังคมวิทยาเองก็มีชีวิตอยู่ในโลกทางสังคมที่พวกเขาศึกษาวิจัย สิ่งที่พวกเขาใช้ในการดำเนินชีวิตและในการสร้าง

ความหมายให้กับการกระทำและการมีปฏิสัมพันธ์กันก็ไม่ได้แตกต่างไปจากคนอื่น ๆ และสถาบันต่างๆ ในสังคมซึ่งเป็นวัตถุของการศึกษาของพวกเขา ชีวิตทางสังคมของนักสังคมวิทยาซึ่งรวมถึงสิ่งที่นักสังคมวิทยารู้เกี่ยวกับวัตถุของการศึกษาวิจัยของตนนั้น เกิดขึ้นภายในโลกทางสังคมที่เขามีชีวิตอยู่ การอธิบายโลกทางสังคมดังกล่าวนั้น นักสังคมวิทยาต้องใช้ความเข้าใจแบบคนทั่วไป รวมตลอดถึงความเชื่อและความหมายที่ฝังรากลึกอยู่ในโลกทางสังคมที่ทำให้โลกทางสังคมเป็นอย่างไรที่ปรากฏให้เห็น ขณะที่นักเคมีตามตัวอย่างข้างต้นไม่ได้ใช้และไม่สามารถใช้คำอธิบายเกี่ยวกับของการมีตัวตนทางกายภาพของตัวเองของอะตอมของไฮโดรเจน แต่นักสังคมวิทยาต้องอาศัยคำอธิบายการดำรงอยู่ทางสังคมของคนทั่วไปในโลกทางสังคม นักสังคมวิทยาจึงมีสถานะอันแรกเป็นสมาชิกธรรมดาของโลกทางสังคมที่พวกเขา กำลังศึกษาโดยที่คำอธิบายเกี่ยวกับโลกทางสังคมดังกล่าวซึ่งก็ไม่ได้แตกต่างไปจากของปัจเจกชนคนอื่น ๆ นั้น ก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของคำอธิบายทั้งหมดที่มีอยู่

หากมองจากแง่มุมดังกล่าวข้างต้น พันธกิจของนักสังคมวิทยาที่เห็นได้ชัดประการแรก – ในการอธิบายว่าโลกทางสังคมทำงานอย่างไร หรือทำไมและอย่างไรที่สังคมจะต้องมีการจัดระเบียบด้วยวิธีทางแบบนี้มากกว่าที่จะเป็นแบบนี้- ก็คือการสร้างคำอธิบายอันดับสอง(หรือการทำหน้าที่ตีความ) ที่มีต่อคำอธิบายในอันดับแรกของคนทั่วไปเกี่ยวกับโลกทางสังคมที่พวกเขามีชีวิตอยู่ ยิ่งไปกว่านั้น ถ้าหากคนทั่วไปรู้ว่าพวกเขา กำลังทำอะไรและทำไมถึงทำเช่นนั้นอย่างน้อยที่สุดก็เกือบตลอดเวลา และถ้าหากพวกเขา รู้และเข้าใจสาเหตุและผลที่ตามมาของกิจกรรมที่มันเป็นประจำในการดำเนินชีวิตประจำวันแล้ว คำอธิบายของนักสังคมวิทยาก็เป็นแค่เพียงส่วนเพิ่มเติมเสริมเติมให้กับคำอธิบายที่มีอยู่ทั้งหมดเกี่ยวกับโลกทางสังคมและหาได้มีความหมายหรือความถูกต้องมากกว่าแต่อย่างใดไม่ หากเป็นเช่นนี้ แล้วอะไรละคือสิ่งที่นักสังคมวิทยาต้องทำซึ่งอาจจะช่วยทำให้คนอื่น ๆ เชื่อว่าการอธิบายโลกทางสังคมของนักสังคมวิทยามีอรรถาธิบายคุณค่าขึ้นมาได้?

คำตอบของกิตเตนส์ก็คือข้อเสนอให้สังคมวิทยาทำสิ่งที่เรียกว่า ‘การตีความสองชั้น’ (double hermeneutics) ซึ่งหมายถึงการเข้าไปหาความรู้ที่ปรากฏอยู่ในชีวิตประจำวันแล้วนำออกมาศึกษาทำความเข้าใจ ทางเดินของสังคมวิทยาจึงเป็นเรื่องของการเข้าไปเกี่ยวข้องกับการอธิบายจากสามัญสำนึกของคนทั่วไปที่มีต่อโลกทางสังคมของพวกเขา

กิตเตนส์ตั้งข้อสังเกตว่า โน้ตส์และจินตภาพที่ถูกสร้างขึ้นมาในสังคมวิทยา – อย่างเช่น ‘สถานภาพทางสังคม’ (social status), ‘บารมี’ (charisma) ของผู้นำทางศาสนาและทางการเมือง หรือแม้แต่ความตื่นตระหนกทางด้าน ‘ศีลธรรม’ (‘moral’ panics)- ในขณะนี้ได้ถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางในสื่อและในการถกเถียงของคนทั่วไปในชีวิตประจำวัน การวิจัยทางสังคมเกี่ยวกับอัตราการหย่าร้าง การกระจายระบบสาธารณสุขและรายได้ รูปแบบการใช้ชีวิต ผลกระทบของสื่อ แบบแผนการก่อตัวของครอบครัว และอื่นๆอีกมากมายในปัจจุบัน ล้วนเป็นหัวข้อหลักของการกำหนดนโยบายทั้งในระดับท้องถิ่นและในระดับชาติ ความรู้ทางสังคมวิทยาได้ถูกกำหนดเป้าหมายให้กลายเป็นเรื่องของ ‘สิ่งที่ทุกคนรู้’ เนื่องจากว่าความรู้ทางสังคมวิทยาเป็นวิธีการหลักอันหนึ่งซึ่งสมาชิกของสังคมสมัยใหม่ใช้ในการทำความเข้าใจและอธิบายการกระทำต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคม ความรู้ทางสังคมวิทยาได้เข้ามาและกลายเป็นส่วนหนึ่งของโลกทางสังคมและมีส่วนช่วยในการเปลี่ยนแปลงโลกทางสังคมที่สังคมวิทยาหาทางอธิบายและวิเคราะห์ [Giddens, 1996: 4-5, 77] ในแง่นี้ การทำงานของสังคมวิทยาจึงเป็นความพยายามในลักษณะวิพากษ์ (critical) กล่าวคือ สังคม

วิทยาใช้ความหมายที่คนธรรมดาทั่วไปร่วมใช้กันอยู่ในสังคม แต่นำมาตีความ นำเสนอใหม่แล้วแพร่ขยายออกไปเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในเชิงบวก การทำงานอย่างรู้สำนึกเช่นนี้เองที่กีดเดนส์เรียกว่า ‘การไตร่ตรองสะท้อนคิดทางสังคม’ (social reflexivity) [ซึ่งผู้เขียนจะอธิบายรายละเอียดในส่วนต่อไป] ซึ่งหมายถึงการนำเอาความรู้เกี่ยวกับโลกทางสังคมมาไตร่ตรองสะท้อนคิด (the reflective application of knowledge about the social world) เพื่อรับมือกับการท้าทายของสภาพการณ์และเงื่อนไขใหม่ๆที่เกิดขึ้นในโลกทางสังคม จินตภาพที่กำลังถูกพูดถึงอยู่นี้มองอย่างง่ายก็น่าสนใจดี ทว่าการปรากฏตัวของจินตภาพดังกล่าวในงานเขียนของกีดเดนส์และการแพร่ขยายออกไปในแวดวงวิชาการด้านสังคมวิทยากลับกลายเป็นแรงขับเคลื่อนให้เกิดการเดินทางที่ต้องใช้พลังความพยายามอย่างมหาศาลเพื่อก้าวฝ่าผ่านทะเลพายุของความคิดทางสังคมวิทยายุคคลาสสิกและยุคปัจจุบัน

กีดเดนส์กับข้อถกเถียงในสังคมวิทยายุคคลาสสิก

กีดเดนส์ได้เริ่มต้นงานเขียนเกี่ยวกับทฤษฎีสังคมวิทยายุคคลาสสิก (classical sociological theory) ในปลายทศวรรษ 1960 ในช่วงเวลานั้น การทำความเข้าใจงานเขียนของนักสังคมวิทยายุคคลาสสิกในแวดวงวิชาการสังคมวิทยา [โดยเฉพาะมาร์กซ์ (marx) เว็บบอร์ (Weber) และเดอร์ไคม์ (Durkheim)] ได้ถูกรอรับโดยจารีตความคิดแบบอเมริกัน – และโดยเฉพาะโดยงานเขียนจำนวนมากของทาลคอต พาร์สัน (Talcott Parsons) ไม่เพียงแต่จารีตดังกล่าวได้ครอบงำการ ‘ตีความ’ งานเขียน/ทฤษฎีคลาสสิกเท่านั้น² จารีตดังกล่าวได้มีแนวโน้มที่จะครอบงำการกำหนดว่าทฤษฎีเหล่านั้นควรจะถูกนำไปใช้กับปัญหาเชิงปฏิบัติอย่างเช่นการหย่าร้าง สุขภาพและความเจ็บป่วย ผลกระทบของสื่อมวลชน หรือบูรณาการทางสังคม

ในช่วงทศวรรษ 1960 กีดเดนส์ได้หยิบยกเอาแนวโน้มทั้งสองประการนี้มาพิจารณาพร้อมๆ กัน ในส่วนที่เกี่ยวกับแนวโน้มอันแรก กีดเดนส์ได้นำเอาทฤษฎีสังคมวิทยาของมาร์กซ์ เว็บบอร์ เดอร์ไคม์ และซิมเมล (Simmel) มาพิจารณาศึกษาใหม่ ในส่วนที่เกี่ยวกับแนวโน้มอันที่สอง กีดเดนส์ได้ทุ่มเทพลังความพยายามอย่างมากในการนำเอาสังคมวิทยาว่าด้วยการฆ่าตัวตาย (sociology of suicide) มาพิจารณาศึกษาใหม่ การเลือกหยิบยกเอาปัญหานี้มาพิจารณาในฐานะเป็นวิถีทางในการสำรวจทฤษฎีสังคมวิทยานับว่ามีความสำคัญอย่างมากด้วยเหตุผล 3 ประการ ประการแรก เป็นการนำกีดเดนส์ไปสู่การประเมินงานเขียนของเอมิล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim) อย่างเป็นทางการ – โดยเฉพาะงานเขียนในปี 1897 ที่ศึกษาโดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องการฆ่าตัวตายที่มีชื่อว่า *Suicide: A Study in Sociology* ((Durkheim, 1897) ซึ่งแสดงให้เห็นความพยายามที่จะสร้างศาสตร์อันใหม่ที่มีชื่อว่า สังคมวิทยาให้เป็นศาสตร์ที่ศึกษาสังคมด้วยวิธีการแบบปฏิฐานนิยมและมีความเป็นภาวะวิสัย (a positive, objective science of society) ประการที่สอง เนื่องจากการศึกษาการฆ่าตัวตายเป็น

² ก่อนหน้าปี 1976 งานเขียนส่วนใหญ่ของกีดเดนส์มีลักษณะของการวิพากษ์วิจารณ์นักเขียน นักคิดและจารีตความคิดของสำนักต่างๆ โดยกีดเดนส์มีจุดยืนที่ต่อต้านทฤษฎีหน้าที่นิยม (functionalism) ที่ครอบงำสังคมวิทยาอยู่ขณะนั้น [ทาลคอต พาร์สัน (Talcott Parsons เป็นแกนนำของทฤษฎีนี้) รวมตลอดถึงการวิพากษ์วิจารณ์ทฤษฎีวิวัฒนาการนิยม (evolutionism) และวัตถุนิยมประวัติศาสตร์ (historical materialism) ในงานเขียนชื่อ *Capitalism and Modern Social Theory* (1971) กีดเดนส์ได้สำรวจงานเขียนของเว็บเบอร์ (Weber) เดอร์ไคม์ (Durkheim) และมาร์กซ์ (marx) โดยชี้ให้เห็นว่าแม้ว่าทั้งสามคนนี้จะให้แนวคิดที่ต่างกัน แต่ก็มีความเชื่อร่วมกันที่การเชื่อมโยงกันเข้ากันกับชีวิตทางสังคมเหมือนกัน กีดเดนส์เน้นการสร้างความหมายทางสังคมในเรื่องของอำนาจสถานะสมัยใหม่สถาบัน โดยให้ความหมายของสังคมวิทยาว่าเป็น ‘การศึกษาสถาบันต่างๆทางสังคมที่เกิดขึ้นอันเป็นผลมาจากการแปรสภาพเป็นอุตสาหกรรมเมื่อ 2-3 ศตวรรษที่ผ่านมา

พันธกิจทางทฤษฎีพื้นฐานของการหาความรู้ของสังคมวิทยา ซึ่งเดอริโคมก็ยอมรับความสำคัญอันนี้ พันธกิจดังกล่าวเปิดเผยให้เห็นว่าวิทยาศาสตร์สังคม (social science) ซึ่งเกี่ยวข้องกับพลังทางสังคม โครงสร้างทางสังคมและการกระทำทางสังคม สามารถทำความเข้าใจปรากฏการณ์ที่หามองอย่างทั่วไปแล้วดูเหมือนเป็นเรื่องส่วนบุคคลและส่วนตัวได้อย่างไร ประการที่สาม ปัญหาการฆ่าตัวตายมีความสำคัญเนื่องจากการนำปัญหานี้มาศึกษาพิจารณาใหม่นั้น กิตเดนมส์จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับปัญหาเรื่องการแบ่งแยกอย่างรุนแรงภายในสังคมวิทยาระหว่างสองแนวศึกษาที่แตกต่างกันและอยู่ตรงกันข้าม -คือ แนวปฏิฐานนิยม ('positivist' approach) และแนวปรากฏการณ์วิทยา ('phenomenological' approach) -ซึ่งแสดงให้เห็นว่าในแวดวงวิชาการสังคมวิทยาช่วงหลังสงครามนั้น มีแนวศึกษาสองแนวที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด³ [ดู Dawe, 1970]

กล่าวโดยสรุป แนวปฏิฐานนิยมซึ่งอาศัยวิธีวิทยาที่เดอริโคมได้ปูพื้นฐานไว้ พยายามที่จะชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในเชิงภาวะวิสัยระหว่างอัตราการฆ่าตัวตาย (rates of suicide) และปัจจัยต่างๆภายนอกอย่างเช่นการมีชีวิตโดดเดี่ยวในเมือง [Sainsbury, 1955] ส่วนแนวปรากฏการณ์วิทยา (phenomenology) ที่วางพื้นฐานอยู่บนปรัชญาของเอ็ดมันด์ ฮูซเซอร์ล (Edmund Husserl) ต้องการตรวจสอบว่าปรากฏการณ์อย่างเช่นการตายถูกให้ความหมายเชิงอัตวิสัย (subjective) ว่าเป็น 'การฆ่าตัวตาย' ได้อย่างไร ภายใต้สภาวะการณ์อะไรและอะไรคือผลที่ตามมา ขณะที่แนวปฏิฐานนิยมยอมรับข้อมูลของทางราชการเกี่ยวกับอัตราการฆ่าตัวตายว่าให้ภาพที่ใกล้เคียงกับความจริงของสังคม

³ ในหนังสือชื่อ *New Rules of Sociological Method* (1976) กิตเดนมส์พยายามชี้ให้เห็นว่า 'สังคมวิทยาควรจะมึลักษณะขอบเขตและเป้าหมายอย่างไร' โดยชี้ให้เห็นการแบ่งแยกที่มานานระหว่างนักทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับการศึกษาชีวิตทางสังคมใน 'ระดับมหภาค' (macro level) โดยมองที่ 'ภาพใหญ่' ของสังคม และนักทฤษฎีที่เน้นความสำคัญของการศึกษาใน 'ระดับจุลภาค' (micro level) ที่ดูว่าชีวิตประจำวันให้ความหมายอะไรแก่ปัจเจกบุคคล กิตเดนมส์ให้ข้อสังเกตว่าแนว Functionalism ที่เดอริโคมเป็นคนริเริ่มนั้นมองสังคมว่าเป็นจริงโดยตัวมันเองและไม่สามารถลดทอนลงมาที่ตัวปัจเจกบุคคลได้ กิตเดนมส์ปฏิเสธกระบวนการที่ค้นพบปฏิฐานนิยมของสังคมวิทยาซึ่งพยายามหาเหตุผลที่อธิบายและคาดการณ์การทำงานของสังคม กิตเดนมส์ชี้ให้เห็นว่าการมองสังคมแบบนี้แตกต่างจากสังคมวิทยาแนวการตีความความหมาย (interpretative sociology) ของเว็บบอร์ซึ่งให้ความสำคัญกับการทำความเข้าใจผู้กระทำการ (agency) และแรงจูงใจของปัจเจกบุคคลทั้งหลาย แม้ว่าข้อเสนอของกิตเดนมส์จะเอนเอียงมาทางเว็บบอร์แต่พอเอาเข้าจริงเขาก็กลับปฏิเสธทั้งสองแนวทางโดยให้เหตุผลว่า สังคมไม่ใช่ของคร่อมที่เป็นจริง อีกทั้งปัจเจกบุคคลก็ไม่ควรถูกมองว่าเป็นหน่วยพื้นฐานในการวิเคราะห์อย่างเดียว สังคมจะมีรูปแบบ (form) ปรากฏให้เห็นได้ก็ต่อเมื่อมันมีผลกระทบต่อบุคคลในสังคมและเมื่อโครงสร้างของมันถูกผลิตและถูกผลิตซ้ำผ่านการกระทำของคนในสังคมเท่านั้น กิตเดนมส์ใช้ตรรกะของศาสตร์การตีความ (hermeneutics) [ซึ่งได้รับอิทธิพลจากสังคมวิทยาแนวตีความความหมาย (interpretative sociology)] เพื่อนำมาใช้ยืนยันว่าตัวแสดงกระทำทางสังคม (social actors) มีความสามารถในการสร้างความรู้ขึ้นมาได้ (knowledgeable) ในระดับหนึ่งโดยเฉพาะความรู้ในสิ่งที่พวกเขากำลังกระทำอยู่ ระเบียบทางสังคม (social order) จึงเป็นผลของการกระทำที่อย่างน้อยก็ได้มีการวางแผนเอาไว้ก่อนแล้ว มิใช่เรื่องของวิวัฒนาการที่เกิดขึ้นเองแต่อย่างใด นักสังคมวิทยาจึงแตกต่างจากนักวิทยาศาสตร์ธรรมชาติตรงที่จะต้องตีความโลกทางสังคมซึ่งได้ถูกตีความมาก่อนแล้วโดยตัวกระทำที่มีชีวิตอยู่ในโลกทางสังคมนั้น กิตเดนมส์เรียกลักษณะการทำงานเช่นนี้ว่า 'ทวิภาวะของโครงสร้าง' (duality of structure) ซึ่งหมายความว่าปฏิบัติการทางสังคม (social practice) ซึ่งเป็นหน่วยหลักในการศึกษาวิเคราะห์นั้น มีทั้งองค์ประกอบที่เป็นโครงสร้างและผู้กระทำการ สภาพแวดล้อมเชิงโครงสร้างเป็นตัวจำกัดพฤติกรรมของปัจเจกบุคคล แต่ก็เปิดโอกาสให้ปัจเจกบุคคลสามารถกระทำสิ่งต่างๆได้ด้วย กิตเดนมส์ชี้ให้เห็นรูปแบบที่มีลักษณะเฉพาะของวัฏจักรทางสังคมกล่าวคือ เมื่อมันโน้ตค้นทางสังคมวิทยาถูกสร้างขึ้น มันก็ถูกรองกลับไปยังโลกของการใช้ชีวิตประจำวันและเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในสังคม แต่เนื่องจากตัวกระทำทางสังคมสามารถใคร่ครวญตรึกตรองสะท้อนคิด (reflexive) และคอยติดตามดูกิจกรรมและเงื่อนไขเชิงโครงสร้างอยู่ตลอดเวลา พวกเขาจึงสามารถปรับเปลี่ยนการกระทำของตนให้เข้ากับความเข้าใจที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาด้วย ผลที่ตามมาก็คือความรู้ทางสังคมของสังคมศาสตร์จะสามารถเปลี่ยนแปลงกิจกรรมของมนุษย์ได้ในที่สุด กิตเดนมส์เรียกความสัมพันธ์แบบวิภาษวิธีที่มาจากการศึกษาสองชั้น (two-tiered, interpretive and dialectical relationship) ระหว่างความรู้ทางสังคมศาสตร์และปฏิบัติการของมนุษย์เช่นนี้ว่า 'double hermeneutics' ดังนั้น ในหนังสือ *New Rules...* กิตเดนมส์ได้ชี้ให้เห็นพันธกิจสำคัญของการวิเคราะห์ทางสังคมวิทยาว่าประกอบด้วย (1) การอธิบายแบบตีความและการนำเอารูปแบบต่างๆที่แตกต่างกันของชีวิตทางสังคมด้วยภาษาที่เป็นนามธรรมของสังคมศาสตร์ (2) การอธิบายการผลิตและผลิตซ้ำของสังคมในฐานะที่เป็นผลที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ในฐานะผู้กระทำการ

แต่แนวปรากฏการณ์วิทยาไม่ให้ความสำคัญกับมุมมองดังกล่าวด้วยการชี้ให้เห็นว่าปัจจัยด้านวัฒนธรรมและวัฒนธรรมย่อย (cultural and subcultural factors) มีอิทธิพลต่อการจัดประเภทว่าการตายในรูปแบบใดถึงจะถือว่าเป็นการฆ่าตัวตาย [ดู Douglas, 1967]

การแบ่งแยกสังคมวิทยาออกเป็น 2 แนวทางโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาการฆ่าตัวตายนั้น สามารถสรุปให้เห็นชัดเจนได้ในรูปของคำถามที่ขัดแย้งกัน 2 คำถามคือ มโนทัศน์ทางสังคมวิทยาเรื่องการฆ่าตัวตายมีความหมายเท่ากับสิ่งที่ได้ถูกบันทึกไว้อย่างเป็นทางการโดยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับศพว่าเป็นการฆ่าตัวตายนั่นใช่หรือไม่? หรือว่าในทางตรงข้าม พันธกิจของสังคมวิทยาก็คือการพิจารณาสำรวจตรวจสอบบรรดาวัฒนธรรมและวัฒนธรรมย่อยซึ่งประชาชนรับรู้และให้ความหมายต่อการตายว่าเป็นปรากฏการณ์ของการฆ่าตัวตายใช่หรือไม่?

แม้ว่ากีดเดนส์ได้ทุ่มเทพลังทางปัญญาของเขาอย่างมากในการศึกษาปัญหาที่มีความซับซ้อนของการฆ่าตัวตาย ทว่าแนวทางในการศึกษาปัญหาที่มีลักษณะเฉพาะแต่ซับซ้อนของการฆ่าตัวตายในทฤษฎีสังคมวิทยากลับไม่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางจากแวดวงสังคมศาสตร์ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะว่าการวิเคราะห์ปัญหาการฆ่าตัวตายนับว่าเป็นการละเลยปัญหาอื่นๆของสังคมวิทยา การให้ความสำคัญต่อปัญหานี้ของกีดเดนส์ได้ปรากฏให้เห็นอย่างจริงจังและต่อเนื่องในงานเขียนของเขาหลังจากนั้น

อย่างไรก็ดี นับตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1970 เป็นต้นมา ปัญหาเรื่องการฆ่าตัวตายได้เริ่มหายไปจากวาระทางทฤษฎีของกีดเดนส์ และกีดเดนส์ก็ได้เริ่มหันไปให้ความสนใจกับประเด็นปัญหาทางทฤษฎีที่สามารถอธิบายได้ครอบคลุมมากกว่า ความพยายามที่จะถักทอแนวปฏิฐานนิยมที่มาจากความคิดของเดอริคกับแนวปรากฏการณ์วิทยาที่มาจากปรัชญาของฮูเซิร์ลเข้าด้วยกัน แม้ว่าจะไม่ได้ประกาศออกมาอย่างชัดเจน แต่ก็แสดงให้เห็นถึงลักษณะของงานเขียนของกีดเดนส์ตลอดช่วงทศวรรษ 1970 และต้นทศวรรษ 1980

ในปี 1971 กีดเดนส์ได้พิมพ์หนังสือชื่อ *Capitalism and Modern Social Theory* [Giddens, 1971] ซึ่งเป็นงานเขียนที่ได้รับการกล่าวถึงกันอย่างกว้างขวางในช่วงประมาณสิบปี และปัจจุบันยังคงเป็นแหล่งข้อมูลที่มีคุณค่าเกี่ยวกับความคิดของมาร์กซ์ เว็บบอร์ และเดอริค แม้จะถูกมองว่าเป็นการรวมบทความจำนวนมากที่มีจุดเน้นอยู่แค่ประเด็นเพียงอันเดียวก็ตาม หนังสือเล่มนี้ส่งสัญญาณของการเริ่มต้นประเมินความซับซ้อนที่ปรากฏอยู่ในทฤษฎีสังคมวิทยาซึ่งกีดเดนส์ให้ความสนใจ ในปี 1972 หนังสือสองเล่มที่เกี่ยวข้องกันได้ถูกตีพิมพ์ออกมา หนังสือเล่มหนึ่งเป็นการรวมงานเขียนของเดอริคโดยมีกีดเดนส์เป็นบรรณาธิการ [Giddens, 1972a] ส่วนอีกเล่มหนึ่งเป็นบทนำสั้นๆที่พูดถึงงานเขียนทางสังคมและการเมืองของแมกซ์ เว็บบอร์ (Max Weber) [Giddens, 1972b] ในปีต่อมา ได้มีการตีพิมพ์งานเขียนชื่อ *The Class Structure of the Advanced Societies* [Giddens, 1973] และในปี 1974 กีดเดนส์ได้เป็นบรรณาธิการให้กับหนังสือรวมงานเขียนเกี่ยวกับแนวปฏิฐานนิยมและสังคมวิทยา [Giddens, 1974] และเป็นบรรณาธิการร่วมให้กับหนังสือรวมงานเขียนเกี่ยวกับชนชั้นนำ (élites) ในสังคมอังกฤษ [Giddens and Stanworth, 1974] ตลอดช่วงเวลานี้ กีดเดนส์ได้เขียนบทความจำนวนมากเพื่อพิมพ์เผยแพร่ในวารสารด้านสังคมวิทยา และในปี 1977 หนังสือรวมบทความของกีดเดนส์ที่ปรากฏในวารสารต่างๆก็ได้ถูกตีพิมพ์ออกมาภายใต้ชื่อว่า

Studies in Social and Political Theory [Giddens, 1974] บทความดังกล่าวเป็นการขยายความคิดของกิตเตนส์ที่มีต่อสังคมวิทยาคลาสสิก และการเข้าไปเกี่ยวข้องกับจารีตความคิดอื่น ๆ ที่มีความสำคัญและเพิ่งปรากฏให้เห็นในสังคมศาสตร์ – ได้แก่ ทาลคอต พาร์สันและทฤษฎีโครงสร้าง-หน้าที่นิยม (Talcott Parsons and Structural-Functionalism) เจอร์เก็น ฮาเบอร์มาสและทฤษฎีแนววิพากษ์ (Jürgen Habermas and Critical Theory) รวมตลอดถึงแฮโรลด์ การ์ฟิงเกลและแนวชาติพันธุ์วิธีวิทยา (Harold Garfingel and Ethnomethodology) ในช่วงเวลาที่กิตเตนส์ให้ความสำคัญกับการขบคิดทบทวนทางด้านทฤษฎีและปรัชญา เขาก็ได้วางรากฐานให้กับงานเขียนของเขาในเวลาต่อมาที่จะนำเสนอกระบวนการทัศน์อันใหม่ทางสังคมวิทยา – ซึ่งก็คือ Structuration Theory โดยกิตเตนส์ได้เริ่มวางเค้าโครงของทฤษฎีนี้เอาไว้ก่อนแล้วในหนังสือชื่อ *New Rules of Sociological Method* [Giddens, 1976]

ชื่อของหนังสือเล่มนี้ [*New Rules of Sociological Method*] [Giddens, 1976] บอกให้เรารู้อะไรหลายอย่างที่เดียว เช่นเดียวกับที่งานเขียนในช่วงแรกของกิตเตนส์ให้ความสำคัญกับปัญหาการฆ่าตัวตายในสังคมวิทยา ชื่อของหนังสือเล่มนี้ทำให้นึกถึงความสำคัญของเอมิล เดอร์ไคม์ (Émile Durkheim) ที่มีต่อสังคมวิทยาในปัจจุบัน ในปี 1895 เดอร์ไคม์ได้ตีพิมพ์หนังสือชื่อ *The Rules of Sociological Method* เพื่อประกาศว่าสังคมวิทยาควรมีลักษณะเช่นไร ในทรรศนะของเดอร์ไคม์ สังคมวิทยาเป็นศาสตร์เชิงประจักษ์ที่เป็นระบบซึ่งมองโลกทางสังคมในฐานะเป็นแหล่งที่มาของข้อมูลเชิงภาวะวิสัยในลักษณะเดียวกับวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ และปลอดจากอิทธิพลของความเชื่อและความตั้งใจของสมาชิกในสังคม สำหรับกิตเตนส์แล้วกลับมีลักษณะตรงกันข้าม การนำลักษณะของสังคมวิทยามานำเสนอใหม่ในช่วงครึ่งหลังของศตวรรษที่ 20 จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับอ้อมติวิสัย ซึ่งเดอร์ไคม์ไม่ได้พูดถึงมาก่อน

กล่าวโดยสรุป สำหรับกิตเตนส์แล้ว สังคมวิทยาควรให้ความสนใจกับโลกทางสังคมในฐานะเป็นตัวสร้างความหมายและความสำคัญให้กับสมาชิกในสังคม โดยที่ความตั้งใจของพวกเขาเหล่านี้มีความสำคัญต่อการทำความเข้าใจทางสังคมวิทยา หากไม่เป็นไปตามนี้แล้ว สังคมวิทยาคงไม่สามารถอธิบายได้ว่าปัจเจกบุคคลแต่ละคนมีส่วนช่วยในการสร้างประวัติศาสตร์ของสังคมร่วมกันขึ้นได้อย่างไร ในขณะที่เดียวกันหนังสือ *New Rules of Sociological Method* ยอมรับความสำคัญของเดอร์ไคม์ที่มีต่อสังคมวิทยาของกิตเตนส์ รวมตลอดถึงการนำเอาจารีตความคิดแบบเดอร์ไคม์ (Durkheimian tradition) มาพิจารณาอย่างจริงจัง แม้ว่าจุดเน้นของหนังสือเล่มนี้อยู่ที่การวิพากษ์สังคมวิทยาแนวการตีความหมาย (interpretative) (หรือแนวปรากฏการณ์วิทยา) แต่ก็ยอมรับความจำเป็นที่จะต้องก้าวข้ามไปให้พ้นจากเดอร์ไคม์ ภายหลังจากการตีพิมพ์หนังสือ *New Rules of Sociological Method* สังคมวิทยาของกิตเตนส์ก็ได้เริ่มต้นบทใหม่ให้กับกระบวนการทัศน์อันใหม่ของกิตเตนส์ที่มีชื่อเรียกว่า Structuration Theory ซึ่งได้มีการวางโครงร่างของทฤษฎีอย่างเป็นระบบในงานเขียนที่ตีพิมพ์ในช่วงเวลาสามปีต่อมาชื่อ *Central Problems in Social Theory* [Giddens, 1979]

The Theory of Structuration/Structuration Theory หรือ

ทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม⁴

ผู้เขียนบทความนี้ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ที่กีดเดนม์ต่อสังคมวิทยาของเดอริคเคม์เนื่องจากผู้เขียนเห็นว่ามีสำคัญต่อการนำเอาสังคมวิทยา มาปรับเปลี่ยนใหม่ แต่ทั้งนี้ก็ได้หมายความว่า นักสังคมวิทยาคลาสสิกคนอื่นๆ – โดยเฉพาะมาร์กซ์และเว็บบอร์- ไม่ได้มีความสำคัญในงานเขียนของกีดเดนม์ เพราะอันที่จริงนั้นนับว่ามีความสำคัญมากทีเดียว อย่างไรก็ตาม เดอริคเคม์เป็นนักสังคมวิทยาคลาสสิกที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลมากที่สุดต่อการนำเสนอ structuration theory ของกีดเดนม์ เนื่องจากมรดกทางความคิดของเดอริคเคม์ทำให้กีดเดนม์ยอมรับโน้ตส์เรื่อง ‘โครงสร้างทางสังคม’ ในความหมายแบบเป็นทางการและเป็นนามธรรม (formal and abstract) อย่างมาก ขณะที่มาร์กซ์ได้อธิบายโครงสร้างของระบบทุนนิยมโดยเชื่อมโยงกับสิ่งที่ป็นรูปธรรม – เช่น โรงงาน สัมผัสเครื่องจักรในการผลิต ความฟุ้งเฟ้อของชนชั้นนายทุน ความตกต่ำอย่างเล็งไม่ได้ของชนชั้นกรรมกร การก่อตัวของขบวนการเคลื่อนไหวและพรรคของชนชั้นกรรมกร เป็นต้น แต่เดอริคเคม์ได้อธิบายโครงสร้างโดยทางอ้อมด้วยการเปรียบเทียบกับเซลล์และอวัยวะของสิ่งมีชีวิต โครงสร้างทางสังคมถูกยึดโยงเข้าด้วยกันด้วย ‘พันธะผูกพันทางสังคม’ (social bonds) ซึ่งเป็นสิ่งที่นักสังคมวิทยา มองเห็นได้ในลักษณะที่เป็นนามธรรม -ที่แสดงออกมาในรูปแบบของบูรณาการทางสังคม แม้ว่ากีดเดนม์ใช้แนวคิดที่เปรียบเทียบโครงสร้างในลักษณะที่เป็นทางการและเป็นนามธรรมดังกล่าว แต่เขาก็ได้โต้แย้งว่าโน้ตส์เรื่อง ‘โครงสร้าง’ (structure) โดยตัวมันเองนั้นไม่สามารถนำมาใช้ในสังคมวิทยาอีกต่อไป และนักสังคมวิทยาควรจะต้องพูดถึง ‘คุณสมบัติของการก่อตัวของโครงสร้าง’ (structuring properties) ของปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (social interaction) ในฐานะที่คนทั่วไปใช้เป็นเครื่องมือในการกระทำเพื่อให้บรรลุเป้าหมายของตน⁵

⁴ ทฤษฎีนี้ได้มีการแปลความหมายเป็นภาษาไทยว่า ทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม ดู เอก ตังทรัพย์วัฒนา และคณะ (บก.), *คำและความคิดในรัฐศาสตร์ร่วมสมัย* เล่ม 1. พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550), น. 9 และอ่านรายละเอียดเกี่ยวกับทฤษฎีนี้ได้ใน เชษฐา พวงหัตถ์, *Structure-Agency/โครงสร้าง-ผู้กระทำ* (กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2548), บทที่ 6 และเชษฐา พวงหัตถ์, ‘Structuration Theory ของ Anthony Giddens และการหาทางออกให้กับปัญหาทวิลักษณ์นิยมในสังคมวิทยา’, *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร* ปีที่ 24 ฉบับที่ 2 (2547), น. 68-106. อนึ่งเพื่อความสะดวกในการพิมพ์บทความนี้ ผู้เขียนจะใช้คำในภาษาอังกฤษว่า structuration theory ทุกครั้งที่พูดถึงทฤษฎีนี้

⁵ structuration theory ของกีดเดนม์เริ่มต้นด้วยการสำรวจปัญหาที่ว่าปัจเจกบุคคลหรือพลังทางสังคมอย่างไหนกันแน่ที่เป็นตัวก่อรูปความจริงทางสังคม กีดเดนม์ปฏิเสธการอธิบายแบบสุดโต่งในลักษณะทวิลักษณ์นิยม [dualism] หรือวิธีคิดแบบคู่ตรงข้าม (binary opposition) [ดูเชษฐา 2548 โดยเฉพาะบทที่ 1] โดยให้เหตุผลว่า แม้ว่ามนุษย์จะไม่มีเสรีภาพอย่างเต็มที่ในการเลือกกระทำสิ่งต่างๆ ความรู้ของมนุษย์มีขีดจำกัด แต่พวกเขาสามารถเป็นผู้กระทำ (agency) ซึ่งผลิตซ้ำโครงสร้างทางสังคมและทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ ความคิดของกีดเดนม์ในส่วนนี้น่าจะเป็นเสียงสะท้อนที่มาจากปรัชญาของกวีแนวโมเดิร์นนิสต์ (modernist) ชื่อวอลเลซ สตีเวน (Wallace Stevens) ซึ่งกล่าวเป็นทำนองว่าเรามีชีวิตอยู่ในความตึงเครียดระหว่างการทำตามสิ่งที่โลกกำหนดให้กับเรา และความคิดเรื่องความเป็นระเบียบเรียบร้อย (order) ที่จินตนาการของเรากำหนดให้กับโลก กีดเดนม์อธิบายว่าความเชื่อมโยงกันระหว่างโครงสร้าง (structure) และการกระทำ (action) เป็นองค์ประกอบพื้นฐานของทฤษฎีสังคม โครงสร้างและผู้กระทำ (agency) จึงมีลักษณะเป็นทวิภาวะ (duality) ซึ่งไม่สามารถดำรงอยู่แยกออกจากกันได้ และกีดเดนม์เรียกลักษณะเช่นนี้ว่า ‘ทวิภาวะของโครงสร้าง’ (duality of structure) ในระดับพื้นฐาน หมายความว่ามนุษย์สร้างสังคม แต่ในเวลาเดียวกันมนุษย์ก็ถูกตีกรอบจำกัดโดยสังคม การกระทำและโครงสร้างจึงไม่สามารถวิเคราะหแยกออกจากกันได้ เนื่องจากโครงสร้างถูกสร้าง รักษาไว้และเปลี่ยนแปลงผ่านการกระทำ ขณะที่การกระทำได้ถูกให้ความหมายก็เฉพาะเมื่อมันอยู่ในโครงสร้างเท่านั้น กีดเดนม์ให้ความหมายของโครงสร้างว่าประกอบด้วยกฎเกณฑ์ (rules) และทรัพยากร (resources) ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำของมนุษย์ กฎเกณฑ์เป็นตัวตีกรอบจำกัดการกระทำ ทรัพยากรช่วยให้การกระทำมีความเป็นไปได้ นอกจากนั้นกีดเดนม์ยังได้ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างระบบ (system) และโครงสร้าง (structure) ว่า ระบบแสดงให้เห็นลักษณะของโครงสร้าง แต่ตัวมันเองไม่ใช่โครงสร้าง ในบทความชื่อ Functionalism: après la lutte [*Social Research* 43 (1976): 325-66] กีดเดนม์ตั้งข้อสังเกตว่า ‘การพูดถึงการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ของ

ถ้าสังคมวิทยาจะต้องทำความเข้าใจสังคมในฐานะที่เป็นสังคมที่ทั้งกำหนดความหมายให้กับสมาชิกของสังคม และถูกผลิตซ้ำและถูกทำให้เปลี่ยนแปลงได้โดยสมาชิกของสังคม กีดเดินส์มองว่าการอธิบายสังคมของสังคมวิทยาจะต้องยอมรับว่าการอธิบายสังคมโดยคนธรรมดาทั่วไป ซึ่งอย่างน้อยที่สุดก็มีลักษณะเป็นสังคมวิทยาด้วยเช่นกัน ความรู้และความเข้าใจทางสังคมวิทยาจึงไม่ควรเป็นอภิสิทธิ์ของนักสังคมวิทยาเท่านั้น พฤติกรรมในชีวิตประจำวันของคนทั่วไปแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของความรู้ทางสังคมวิทยาในการดำเนินชีวิตประจำวัน กฎเกณฑ์ในการสนทนา การคาดหวังเกี่ยวกับการแสดงพฤติกรรมหรือพิธีกรรมที่เป็นเรื่องของความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ล้วนปรากฏอยู่ในความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ว่าชีวิตทางสังคมเกิดขึ้นได้อย่างไรและทำไม อย่างเช่นใครพูดได้บ้างหรือใครควรต้องเป็นฝ่ายเรียบและในสถานการณ์แบบใด ใครควรจะต้องเป็นฝ่ายยืนหรือใครควรนั่งลงและทำไม ใครควรได้รับความเคารพหรือใครควรถูกกดขี่จากคนในสังคมและอย่างไร –ทั้งหมดนี้เป็นส่วนประกอบของสังคมวิทยาในชีวิตประจำวัน ความรู้เกี่ยวกับการทำงานของโลกทางสังคม (แม้ว่าความรู้เหล่านั้นเป็นแค่เพียงเสี้ยวส่วนย่อยๆของทั้งหมดก็ตาม) ปรากฏตัวอยู่ในการกระทำและการมีปฏิสัมพันธ์กันในชีวิตประจำวันของคนทั่วไปที่อาศัยอยู่ในสังคม และความรู้ดังกล่าวก็กลายเป็น ‘สังคมวิทยาภาคปฏิบัติ’ (practical sociologies) ซึ่งคนทั่วไปนำไปใช้โดยไม่จำเป็นต้องตระหนักถึงความรู้ดังกล่าว

ความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวกับการทำงานของโลกทางสังคมแบบนี้เปรียบเทียบกับกฎเกณฑ์ของการใช้ภาษา (rules of language use) คนที่มีความสามารถในการพูดสามารถใช้กฎเกณฑ์ของไวยากรณ์เพื่อสื่อสารกับคนอื่นๆ แต่เขาก็ไม่จำเป็นต้องประกาศอย่างโจ่งแจ้งให้คนอื่นรู้ว่าเขากำลังใช้ความรู้ด้านไวยากรณ์ในการสื่อสารกับคนอื่น อันที่จริงถ้าคนพูดและคนฟังทั้งหลายจำเป็นต้องสถาปนากฎเกณฑ์ของไวยากรณ์ทุกๆครั้งที่พวกเขาสื่อสารบางสิ่งบางอย่างระหว่างกันแล้วละก็พวกเขาแทบจะไม่สามารถพูดจาบอกเล่าในสิ่งที่ต้องการพูดได้เลย ในการใช้กฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์เพื่อสื่อในสิ่งที่ตั้งใจนั้น คนพูดก็ไม่ได้ตั้งใจที่จะผลิตซ้ำสิ่งที่เป็กฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์แต่อย่างใด เมื่อผมพูด ความตั้งใจของผมก็คือการสื่อความหมาย และผมอาจจะมีความสามารถในการนำกฎเกณฑ์ด้านไวยากรณ์มาใช้เพื่อทำให้สิ่งที่ผมพูดแลดูไพเราะเสนาะหูน่าฟัง อย่างไรก็ตาม ในขณะที่ผมอาจจะใช้กฎเกณฑ์ด้านไวยากรณ์อย่างตระหนักรู้เพื่อให้สำแดงความตั้งใจของผมออกมา ก็ยังไม่สามารถพูดได้ว่าความตั้งใจของผมก็คือการผลิตซ้ำกฎเกณฑ์เหล่านั้น เมื่อมองในแง่ของการใช้กฎเกณฑ์ดังกล่าวของผมแล้ว การผลิตซ้ำกฎเกณฑ์ทางไวยากรณ์ (the reproduction of grammar) ก็คือผลที่ตามมาโดย

ระบบสังคมก็คือการพูดถึงวิถีทางที่ระบบนั้นถูกผลิตและถูกผลิตซ้ำผ่านการนำเอากฎเกณฑ์และทรัพยากรไปใช้ในการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม’ กระบวนการที่ระบบผลิต(ซ้ำ)โครงสร้างนี้ก็คือ structuration นั่นเอง ระบบในธรรมชาติของกีดเดินส์ก็คือ ‘กิจกรรมของมนุษย์ผู้กระทำที่สร้างขึ้นในโครงสร้าง...และการกำหนดแบบแผนของความสัมพันธ์ทางสังคมข้ามพื้นที่-เวลา’ โครงสร้างจึงเป็น ‘ชุดของกฎเกณฑ์และทรัพยากรซึ่งตัวแสดงทั้งหลายที่เป็นปัจเจกบุคคลนำมาใช้ในการกระทำซึ่งเป็นการผลิตซ้ำระบบสังคม’ ดังนั้น structuration (การก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม) จึงหมายถึงความสัมพันธ์ซึ่งเกิดขึ้นในโครงสร้าง สามารถดำรงอยู่ ‘นอกเหนือเวลาและพื้นที่’ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เป็นอิสระจากบริบทที่มันถูกสร้างขึ้นมา ตัวอย่างเช่นความสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียน เมื่อทั้งสองฝ่ายพบกันโดยไม่ได้ตั้งใจในบริบทอื่นๆเช่นในตลาด ความสัมพันธ์แบบลำดับชั้นก็ยังถูกรักษาเอาไว้ กีดเดินส์เชื่อว่าตัวกระทำ/ผู้กระทำใช้กฎเกณฑ์ทางสังคมที่เหมาะสมกับวัฒนธรรมของตนซึ่งพวกเขาได้เรียนรู้ตลอดมาผ่านการอบรมขัดเกลาทางสังคม (socialization) และประสบการณ์ กฎเกณฑ์เหล่านี้รวมตลอดถึงประสบการณ์ที่พวกเขาได้รับมา ได้ถูกนำไปใช้ในการมีปฏิสัมพันธ์กันทางสังคม กฎเกณฑ์และทรัพยากรที่ได้ถูกนำมาใช้ในลักษณะเช่นนี้ไม่ได้เป็นเรื่องของการถูกกำหนด (deterministic) แต่ได้ถูกนำไปใช้อย่างใคร่ครวญไตร่ตรองสะท้อนคิดโดยมนุษย์ผู้กระทำ การที่ความตระหนักรู้ของผู้กระทำอาจจะถูกจำกัดด้วยกิจกรรมที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ ผลของการกระทำจึงไม่อาจคาดการณ์ได้แน่นอนทั้งหมด

ไม่ได้ตั้งใจ (unintended consequences) ของความพยายามที่จะสื่อความหมายในการสนทนากับคนอื่นนั่นเอง⁶

กีดเดนส์ชี้ให้เห็นในเชิงเปรียบเทียบว่าคนทั่วไปก็รู้ ‘กฎเกณฑ์’ ของการกระทำและการมีปฏิสัมพันธ์กันทางสังคมว่าพวกเขาไม่จำเป็นต้องใช้มันอย่างเปิดเผยเพื่อที่จะใช้ชีวิตในสังคมหรือเพื่อที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับสถาบันต่างๆทางสังคม คนทั่วไปนำเอากฎเกณฑ์ของการกระทำและการมีปฏิสัมพันธ์กันมาใช้ในฐานะเป็นทรัพยากร (resources) ที่ช่วยให้พวกเขาทำสิ่งต่างๆในการใช้ชีวิตประจำวันได้ อย่างไรก็ตาม ‘การนำเอากฎเกณฑ์ดังกล่าวมาใช้’ ก็มีผลทำให้เกิดการผลิตซ้ำกฎเกณฑ์เหล่านั้นในลักษณะที่การกระทำและการมีปฏิสัมพันธ์กันนั้นทำให้เกิดการก่อตัวของโครงสร้างขึ้นมาได้ (structuring properties of action and interaction) ภาวะวิสัย (objectivity) ที่เห็นได้ชัดเจนของโลกทางสังคมและวิถีทางที่มันปรากฏตัวให้เห็นเมื่อมองจากมุมมองของปัจเจกบุคคลนั้นในความเป็นจริงก็คือผลที่เกิดตามมาโดยไม่ตั้งใจ - เป็นผลที่เกิดขึ้นโดยไม่ได้มีใครใดหรือกลุ่มใดกำหนดหรือออกแบบเอาไว้ล่วงหน้า- จากการที่ปัจเจกบุคคลทุกคนจะต้องใช้กฎเกณฑ์เหล่านั้นในการประกอบกิจกรรมในการใช้ชีวิตประจำวัน

กีดเดนส์ไม่ได้ปฏิเสธว่ามีความแตกต่างระหว่างกฎเกณฑ์ของการใช้ภาษา (rules of language use) กับกฎเกณฑ์ทางสังคม (social rules) ประเด็นที่กีดเดนส์ต้องการชี้ให้เห็นก็คือว่าคุณสมบัติในการก่อตัวเชิงโครงสร้างของการกระทำทางสังคม (structuring properties of social action) - ซึ่งก็ไม่ได้ต่างไปจากกฎเกณฑ์ของการใช้ภาษา- ซึ่งไม่เพียงแต่วางข้อจำกัด (constraints) ให้กับสิ่งที่เราสามารถทำได้หรือไม่สามารถทำได้สำเร็จเท่านั้น - กล่าวคือ โครงสร้างทางสังคม (social structures) ไม่ได้เป็นแค่เพียง ‘ข้อเท็จจริง’ ที่อยู่ภายนอก หรือเป็นตัววางกรอบจำกัดการกระทำของคนในสังคม- แต่โครงสร้างทางสังคมเป็นเงื่อนไขของการกระทำทางสังคม (conditions of social action) ซึ่งถูกผลิตซ้ำผ่านการกระทำทางสังคม

การนำ structuration theory มาปรับขยายให้ลึกซึ้งและครอบคลุมมากขึ้นภายหลังปี 1979 นำไปสู่การสร้างข้อถกเถียงกับทฤษฎีทางสังคมวิทยาก่อนหน้านั้น กีดเดนส์สร้างทฤษฎีนี้เพื่อวิพากษ์วิจารณ์สังคมวิทยาว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงแนวมาร์กซิสต์ (Marxist sociologies of social change) ดังปรากฏในงานเขียนชื่อ *A Contemporary Critique of Historical Materialism. Volume 1: Power, Property and the State* (1981) ในงานเขียนชิ้นนี้ กีดเดนส์ปฏิเสธการมองความก้าวหน้าของประวัติศาสตร์แบบเส้นตรง (the linear view of historical progress) ตามข้อเสนอของมาร์กซ์ - กล่าวคือวิถีการผลิต (mode of production) แบบหนึ่งต้องเปิดทางให้กับวิถี

⁶ กีดเดนส์เชื่อว่าโครงสร้างสามารถสร้างข้อจำกัดให้กับการกระทำได้ แต่โครงสร้างก็สามารถทำให้การกระทำเกิดขึ้นได้โดยเป็นตัวกำหนดกรอบในการให้ความหมาย ขอให้ดูตัวอย่างของภาษา (language) โครงสร้างของภาษาได้ถูกแสดงให้เห็นโดยกฎเกณฑ์ของการจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างคำต่างๆเพื่อผูกสร้างประโยคขึ้นมา/วากยสัมพันธ์ (syntax) ซึ่งก็คือการเป็นตัวกำหนดรูปแบบต่างๆของการเชื่อมคำต่างๆเข้าด้วยกัน แต่โครงสร้างก็ยังกำหนดกฎเกณฑ์ที่เปิดโอกาสให้การกระทำใหม่ๆเกิดขึ้นได้ โดยทำให้เราสามารถสร้างประโยคอื่นที่มีความหมายได้ ดังนั้น โครงสร้างจึงไม่ควรถูกมองแต่เพียงว่าเป็นตัวสร้างข้อจำกัดให้กับมนุษย์ผู้กระทำ การ แต่โครงสร้างทำให้มนุษย์กระทำกรต่างๆได้ กีดเดนส์ชี้ให้เห็นว่าโครงสร้างต่างๆ [จารีตประเพณี สถาบัน กฎเกณฑ์ทางศีลธรรม รวมถึงตลอดถึงชุดของความคาดหวังที่เป็นตัวกำหนดให้คนในสังคมทำอะไรได้บ้าง] โดยทั่วไปแล้วมีลักษณะที่มั่นคงมากทีเดียว แต่มันก็สามารถถูกเปลี่ยนแปลงได้ โดยเฉพาะจากผลของการกระทำโดยไม่ตั้งใจ เมื่อคนละเลย แทนที่ หรือผลิตซ้ำมันด้วยวิธีการอื่นๆที่แตกต่างกันออกไป

การผลิตอีกแบบหนึ่งอย่างหลีกเลี่ยงมิได้ภายใต้สภาวะการณ์ของแรงกดดันจากความขัดแย้งภายในและชนชั้นปฏิวัติที่รู้สึกคับข้องใจอย่างมากจนมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะโค่นล้มทำลายสภาวะที่เป็นอยู่ กิดเดนส์ต้องการที่จะสร้างวิธีการจัดประเภทของระบบสังคมแบบใหม่ขึ้นมาโดยดูจากการจัดความสัมพันธ์ในแง่ของเวลา-พื้นที่ (time-space relations) -แนวคิดนี้ได้กลายเป็นประเด็นหลักที่กิดเดนส์นำไปขยายความในงานเขียนชื่อ *The Constitution of Society* (1984) ซึ่งถือว่าเป็นการประกาศทฤษฎี structuration theory ออกมาอย่างเป็นทางการ

กล่าวอย่างรวบรัด สังคมในแต่ละช่วงเวลาทางประวัติศาสตร์จะกำหนดความสัมพันธ์ของเวลาและพื้นที่ให้กับสถาบัน การดำเนินชีวิตและวิถีปฏิบัติต่างๆในสังคม การกระทำทางสังคมไม่ว่ารูปแบบใดๆก็ตามแม้จะเกิดขึ้นในมิติของเวลาและพื้นที่ แต่ก็สามารถสร้างความหมาย/เนื้อหาให้กับเวลาและพื้นที่ด้วย ในสังคมก่อนสมัยใหม่ (premodern) เวลาและพื้นที่ถูกผูกโยงอย่างแนบแน่นเข้ากับ ‘สถานที่’ (place) กิจกรรมต่างๆซึ่งเกิดขึ้น ณ ช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งโดยเฉพาะ –เช่น การทำงาน การแลกเปลี่ยนสินค้าและบริการ- ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นในบริบทที่มีขอบเขตจำกัดและมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเชิงพื้นที่ ‘เวลา’ ของการทำกิจกรรม (the ‘when’ of activity) มีความสัมพันธ์กับ ‘สถานที่’ ของการทำกิจกรรม (the ‘where’ of activity) ในทางตรงข้าม ในโลกสมัยใหม่ (modern) เวลาและพื้นที่ถูกจัดระเบียบให้เป็นอิสระต่อกัน -ปัจจุบันการแลกเปลี่ยนทางเศรษฐกิจอาจจะกระทำกันข้ามทวีปและข้ามเส้นกำหนดเวลาได้ด้วยการกดคีย์บอร์ดของเครื่องคอมพิวเตอร์ สื่อที่ใช้ในการโทรคมนาคมทำให้สามารถติดต่อกันในระยะไกลได้ รวมตลอดถึงการส่งภาพเหตุการณ์จากจุดใดจุดหนึ่งของโลกให้ไปปรากฏบนจอภาพไม่ว่าจะอยู่ที่แห่งใดในโลกได้ฉับไวในช่วงพริบตา เวลาและพื้นที่ในโลกสมัยใหม่ยุคโลกาภิวัตน์ได้ถูกทำให้หลุดลอยออกมาจากบริบทของการกระทำที่เคยเป็นเรื่องของจารีตประเพณีท้องถิ่น การกระทำทางสังคมทั้งหมดแม้จะเกิดขึ้นในมิติของเวลาและพื้นที่ แต่วิธีการที่เวลาและพื้นที่ถูกจัดระเบียบผ่านการกระทำทางสังคมมีลักษณะที่แตกต่างกันระหว่างสังคมก่อนสมัยใหม่และสังคมสมัยใหม่

Structuration theory ได้ถูกนำไปใช้กับปัญหาเรื่องรัฐและความรุนแรงของรัฐในงานเขียนของกิดเดนส์ชื่อ *The Nation State and Violence* (1985) [volume 2 of *A Contemporary Critique of Historical Materialism*] และเป็นพื้นฐานให้กับบทความต่างๆที่กิดเดนส์พูดถึงปัญหาทางสังคมวิทยาในปัจจุบัน –รวมถึงปัญหาเกี่ยวกับอุดมการณ์ พื้นที่และเวลา การปฏิวัติ ชนชั้นทางสังคม และอำนาจ อย่างไรก็ตาม ในงานเขียนของกิดเดนส์ในช่วงนี้ ปรากฏว่าปัญหาเรื่อง ‘สมัยใหม่’ (modern) ได้กลายเป็นหัวข้อหลักที่เห็นได้ชัดมากขึ้นในโครงการของกิดเดนส์ อันที่จริง งานเขียนในเวลาต่อมาซึ่งได้ให้ความสำคัญอย่างมากกับปัญหานี้ล้วนมีรากฐานมาจากมโนทัศน์และมุมมองที่ปรากฏอยู่ก่อนแล้วในทฤษฎีการก่อตัวของโครงสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม (The theory of structuration) ในช่วงปลายทศวรรษ 1970 และต้นทศวรรษ 1980

สภาวะสมัยใหม่: เราอยู่ในสังคมสมัยใหม่หรือยัง?

ความคิดที่ว่าโลกปัจจุบันเป็น ‘โลกสมัยใหม่’ เป็นความคิดที่ปรากฏอยู่ในวิถีคิดของคนทั่วไป และดูเหมือนว่าเป็นข้อเท็จจริงที่เห็นชัดแจ้งและไม่มีใครโต้เถียง ถ้าใช้มาตรการและมาตรฐานของคนทั่วไป โลกปัจจุบันเป็นโลกสมัยใหม่อย่างเข้มข้นและกว้างขวางกว่าที่ศิลปินและสถาปนิกแนวสมัยใหม่ (modernist) ในต้นศตวรรษที่ 20 เคยวาดหวังเอาไว้ที่จะได้เห็น

การเปรียบเทียบอย่างง่ายระหว่างชีวิตในทศวรรษ 1990 และชีวิตในทศวรรษ 1890 น่าจะช่วยให้เห็นว่าได้มีพัฒนาการทางเทคโนโลยีและสังคมหลายอย่างมากมายเกิดขึ้น เครื่องบินเจ็ท เครื่องบันทึก ภาพ/เสียง ไมโครเวฟ คอมพิวเตอร์ พลังงานนิวเคลียร์ ยานอวกาศ การใช้ประโยชน์จาก พันธุกรรม รัฐสวัสดิการ โทรทัศน์ สารปฏิชีวนะ เป็นต้น ทั้งหมดนี้ช่วยยืนยันว่าโลกทุกวันนี้มีความซับซ้อน ก้าวหน้า และมีเทคโนโลยีมากกว่าในอดีตอย่างมาก หากจะเปรียบเทียบกับ ทศวรรษ 1890 แล้วละก็เห็นได้ว่าชีวิตในทศวรรษ 1990 มีความเป็น ‘สมัยใหม่’ อย่างไม่มีใครโต้แย้ง และจริงๆแล้วอาจจะเป็นมากกว่าสมัยใหม่เสียด้วยซ้ำไป หรือจะเรียกได้ว่า ‘หลังสมัยใหม่’ (post-modern) ก็คงได้

แต่การเป็น ‘สมัยใหม่’ คืออะไรล่ะ? อะไรที่ทำให้สังคมปัจจุบันมีความเป็นสมัยใหม่มากกว่า สังคมของคนรุ่นก่อนหน้าพวกเรา? บรรดาทวดปู่ของพวกเราต่างก็เชื่อว่าพวกเขาเป็นคนสมัยใหม่เมื่อเปรียบเทียบกับคนรุ่นก่อนหน้าพวกเขาขึ้นไปอีก แล้วอะไรบ้างล่ะที่ทำให้สังคมในทุกวันนี้แตกต่างไป จากในอดีตจนพวกเราสามารถอ้างได้ว่าเรามีความเป็นสมัยใหม่ในลักษณะที่ตรงกันข้ามกับในอดีต? ไม่ว่าจะใช้อะไรมาอ้าง ปัญหาเหล่านี้เป็นประเด็นหลักของสังคมวิทยาตลอดมา -การค้นหาสิ่งที่เป็น คุณลักษณะเฉพาะที่โดดเด่นของปัจจุบันเมื่อเปรียบเทียบกับอดีตมีความสำคัญอย่างมากสำหรับการที่ สังคมวิทยาจะเข้าใจตนเอง

ในงานเขียนที่ถูกตีพิมพ์ออกมาเป็นชุดอย่างต่อเนื่องได้ให้ความสำคัญโดยเฉพาะกับปัญหานี้ [Giddens, 1990; 1991; Beck, Lash and Giddens, 1994] ความพยายามในการทำความเข้าใจ เรื่องนี้ของ กิตเตนส์อยู่ที่การทำให้คุณลักษณะเฉพาะดังกล่าว -ความแตกต่างระหว่างปัจจุบันกับอดีต- เป็นประเด็นปัญหาหลักของสังคมวิทยาในปัจจุบัน ตามความคิดของกิตเตนส์ สภาวะสมัยใหม่ (modernity) ⁷ ของโลก -สิ่งที่ทำให้เป็นสมัยใหม่ (modern)- ก็คือการจัดการทางสังคมของโลก ปัจจุบันในฐานะเป็นโลกที่ได้เข้ามาแทนที่โลกในอดีต ในฐานะเป็นสังคมซึ่งไม่ได้ผูกพันยึดโยงกับจารีต ประเพณี วิถีปฏิบัติ ความคาดหวังและความเชื่อที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะทางประวัติศาสตร์ของมัน สภาวะสมัยใหม่เป็นสภาวะของความแตกต่างทางประวัติศาสตร์สภาวะหนึ่ง -ซึ่งสะท้อนให้เห็นการเข้ามาแทนที่ทุกสิ่งทุกอย่างที่สูญสลายหายไปก่อนหน้านี้

⁷ กิตเตนส์อธิบายโลกสมัยใหม่ว่ามีลักษณะเหมือนพลังที่พุ่งตัวไปข้างหน้าอย่างรวดเร็วรุนแรง ไม่มีอะไรต้านทานได้และพร้อมที่จะทำให้ทุกอย่างที่ขวางหน้าราบาสูร ('juggernaut') ลักษณะการเช่นนี้ก็คือขั้นตอนที่ก้าวหน้าของสภาวะสมัยใหม่ (an advanced stage of modernity) หรือที่กิตเตนส์เรียกว่า สภาวะสมัยใหม่ในช่วงหลัง ('late modernity') กิตเตนส์ไม่เห็นด้วยกับนักวิชาการจำนวนไม่น้อยที่ยอมรับว่าเราได้ก้าวเข้าสู่ยุคหลังสมัยใหม่ (postmodern age) แม้ว่าตัวกิตเตนส์เองก็เชื่อว่ามีความเป็นไปได้ที่จะเกิดสภาวะหลังสมัยใหม่ (postmodernity) ขึ้นในอนาคต อย่างไรก็ตามขณะนี้เรายังคงอยู่ในยุคสมัยใหม่เนื่องจากโลกทุกวันนี้มีลักษณะแตกต่างไปจากโลกของนักทฤษฎียุคคลาสสิก สภาวะสมัยใหม่ในสายตาของกิตเตนส์มีลักษณะที่เป็นพลวัตอย่างมาก เป็น 'โลกก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วไม่หยุดยั้ง' (runaway world) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางกว่ายุคก่อนหน้า สภาวะสมัยใหม่ในทรรศนะของกิตเตนส์ประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐานในเชิงสถาบัน 4 ประการ คือ (1) ทุนนิยม (capitalism) ซึ่งปรากฏออกมาในรูปของการผลิตสินค้า การมีกรรมสิทธิ์ในทุนของเอกชน แรงงานรับจ้างที่ไร้สมบัติ และระบบชนชั้นที่เป็นผลมาจากสิ่งดังกล่าวถึงขั้นต้น (2) อุตสาหกรรมนิยม (industrialism) ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการใช้พลังงานเครื่องจักรในการผลิตสินค้าในสถานประกอบการ รวมตลอดถึงในด้านการขนส่ง การติดต่อสื่อสารและชีวิตส่วนตัว [อันที่จริงองค์ประกอบทั้งสองประการนี้ก็ไม่ใช่อะไรใหม่แต่อย่างใด] (3) ชีตความสามารถในการตรวจคุม (surveillance capacities) ซึ่งเป็นเรื่องของการสอดส่องควบคุมกิจกรรมของประชากรโดยเฉพาะในปริมาณของการเมือง และ (4) การควบคุมวิธีการใช้ความรุนแรง (control of the means of violence) ซึ่งครอบคลุมถึงอุตสาหกรรมการทำสงคราม จะเห็นว่ากิตเตนส์วิเคราะห์สภาวะสมัยใหม่ในระดับมหภาค (macro) โดยให้ความสำคัญกับรัฐชาติ (nation-state) [มากกว่าสังคมซึ่งเป็นจุดเน้นของสังคมวิทยาในอดีต] ซึ่งกิตเตนส์เชื่อว่ามีแตกต่างโดยสิ้นเชิงจากชุมชนซึ่งเป็นลักษณะของสังคมก่อนสมัยใหม่

ขอให้สังเกตตรงนี้ว่ากิตเดนส์ไม่ได้กำลังพูดว่าไม่มีจารีตประเพณีอีกต่อไป อีกทั้งกิตเดนส์ก็ไม่ได้อ้างว่าผู้คนทั่วไปไม่ได้เลิกเชื่อในสิ่งที่คนรุ่นก่อนหน้าพวกเขาเคยเชื่อกันอีกต่อไปแล้ว ตรงกันข้าม กิตเดนส์เสนอว่าโลกทุกวันนี้เป็นโลก ‘หลังจารีตประเพณี’ (post-traditional) ซึ่งจารีตประเพณี ความเชื่อและวิถีปฏิบัติจำนวนนับไม่ถ้วนคลุกเคล้าผสมกลมกลืนกัน ในโลกแบบนี้ -ดังเช่นที่เดอริคเคมได้เคยกล่าวไว้ในปี 1898- ไม่มีจารีตประเพณีใดสามารถอ้างสิทธิผูกขาดได้แต่เพียงจารีตเดียว อีกทั้งไม่มีวิถีปฏิบัติแบบใดเพียงแบบเดียวที่สามารถเป็นรากฐานสำหรับการนำมาใช้ดำเนินชีวิตในสภาวะการณ์ของปัจจุบันที่มีความซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา จารีตประเพณี ความเชื่อและความคาดหวังทั้งหลายในปัจจุบันเป็นทรัพยากรที่จะต้องปรับตัว ยืดหยุ่น ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเป็นสากลซึ่งวัฒนธรรมและวิถีชีวิตทั้งหลายเชื่อมโยงกันหมด ดังนั้นโลกสมัยใหม่ไม่ได้นำไปสู่การล่มสลายของจารีตประเพณี ตรงกันข้าม โลกสมัยใหม่กำหนดตำแหน่งที่และบริบทให้กับจารีตประเพณีต่างๆในฐานะเป็นทางเลือกในการตัดสินใจ และในฐานะทางเลือกของแหล่งที่มาของความรู้ ค่านิยมและศีลธรรม ถ้าในอดีตเรามีชีวิตอยู่ในโลกแบบจารีตประเพณี (a traditional world) แล้วละก็ ในปัจจุบันเรามีชีวิตอยู่ในโลกของจารีตประเพณีจำนวนมากมาย (a world of traditions) นี่คือนสิ่งที่กิตเดนส์ต้องการจะบอกเมื่อเขาเขียนเอาไว้ในหนังสือเล่มหนึ่งว่า: ‘เมื่ออดีตได้สูญเสียการผูกขาด หรือกลายเป็นเพียง ‘เหตุผล’ อันหนึ่งในบรรดาเหตุผลอื่นๆสำหรับใช้ในการกระทำ วิถีปฏิบัติที่เคยดำรงอยู่ก่อนหน้าก็เป็นเพียงแนวทางสำหรับการประพฤติปฏิบัติอันหนึ่งที่มีขอบเขตจำกัดมาก ขณะที่อนาคตซึ่งเปิดกว้างสำหรับ ‘เงื่อนไข’ จำนวนมากมายกลายเป็นสิ่งที่น่าสนใจอย่างยิ่ง’ [Giddens, 1994: 92-3]

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับจารีตประเพณีเป็นลักษณะเฉพาะของสภาวะสมัยใหม่ (modernity) และเป็นตัวชี้วัดหลักที่แสดงให้เห็นความแตกต่างระหว่างรูปแบบของสังคมสมัยใหม่ (modern) และรูปแบบของสังคมก่อนสมัยใหม่ (premodern) โดยที่ลักษณะเฉพาะดังกล่าวได้ถูกทำให้เป็นสถาบันโดยระบบการจัดองค์กร ระบบการค้าและเทคโนโลยีสมัยใหม่ แม้ว่าในปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวปรากฏให้เห็นชัดเจนมากกว่าในยุคก่อนหน้า แต่เนื่องจากผลที่เกิดขึ้นตามมาในระยะยาวได้กลายเป็นสิ่งที่รับรู้กันอย่างกว้างขวางและเข้มข้นมากกว่า⁸ อันที่จริงคนรุ่นก่อนหน้าพวกเราก็ถือได้ว่าเป็นคนสมัยใหม่ แต่สังคมของพวกเขาก็ประกอบด้วย ‘รูปแบบของการทำให้เป็นสมัยใหม่อย่างง่ายรูปแบบเดียว’ (a simple modernization) ขณะที่ในปัจจุบันเราได้ก้าวเข้าสู่ยุคของ ‘การทำให้เป็นสมัยใหม่ที่มีการขบคิดทบทวนถึงผลที่ตามมาอยู่ตลอดเวลา’ (reflexive

⁸ งานเขียนของกิตเดนส์ในช่วงที่ผ่านมาไม่นานนี้ให้ความสำคัญปัญหาที่ว่าอะไรคือลักษณะของสถาบันทางสังคมในช่วงเวลาต่างๆของประวัติศาสตร์ กิตเดนส์เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงที่เป็นลักษณะโดดเด่นที่เห็นได้ชัดโดยเฉพาะสำหรับยุคปัจจุบัน กิตเดนส์ก็ยังเห็นแย้งว่าเราไม่ได้อยู่ในยุค ‘หลังสมัยใหม่’ (post-modern) แต่เป็นยุค ‘สมัยใหม่’ ที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างเข้มข้น’ (‘radicalised modernity’) อันเป็นผลมาจากการขยายขอบเขตของพลังทางสังคมซึ่งเคยทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นกับยุคก่อนหน้า นี้ อย่างไรก็ตาม กิตเดนส์ได้ชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างสังคมก่อนสมัยใหม่ (pre-modern) สังคมสมัยใหม่ (modern) และสังคมสมัยใหม่ช่วงหลัง/สังคมสมัยใหม่ที่มีความก้าวหน้าเต็มที่ (late/high modern) และกิตเดนส์ก็ได้โต้แย้งว่าได้มีการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญหลายอย่างเกิดขึ้น แต่เขาก็มองการเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ด้วยจุดยืนที่เป็นกลางโดยชี้ให้เห็นว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นทั้งโอกาสที่ไม่มีใครคาดคิดมาก่อนและภัยอันตรายที่ไม่เคยมีมาก่อน กิตเดนส์ยังเน้นอีกด้วยว่าเรายังไม่ได้ไปไกลกว่าสภาวะสมัยใหม่เลย ยุคที่เรามีชีวิตอยู่นี้เป็น ‘ช่วงหลัง’ ของสภาวะสมัยใหม่ ที่มีการพัฒนาอย่างเต็มที่ หนีให้หลุดจากจารีตประเพณี และมีการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างเกิดขึ้นอย่างเข้มข้น (a developed, detraditionalized, radicalized, ‘late modernity’) ดังนั้นปรากฏการณ์ที่บางคนเรียกว่า ‘หลังสมัยใหม่’ นั้นสำหรับกิตเดนส์แล้วไม่ได้เป็นอะไรมาไปกว่าบางสิ่งบางอย่างที่มีลักษณะสุดโต่งมากที่สุดของสภาวะสมัยใหม่ที่พัฒนาอย่างเต็มที่แล้วเท่านั้น

modernization) ซึ่งหมายความว่ายุคสมัยปัจจุบันมีลักษณะของสิ่งที่กีดเดนส์เรียกว่า ‘การไตร่ตรองสะท้อนคิดทางสังคม’ (social reflexivity) ซึ่งก็คือสังคมซึ่งเงื่อนไขต่างๆในการใช้ชีวิตของพวกเราเป็นผลของการกระทำของพวกเรามากขึ้น และในทางกลับกันการกระทำของพวกเราก็มียุทธศาสตร์ไปสู่การจัดการหรือการรับมือกับความเครียดและโอกาสต่างๆซึ่งพวกเราสร้างมันขึ้นมาเรื่อยๆ ในยุคแรกๆของประวัติศาสตร์ มนุษย์ใช้ชีวิตภายใต้เงื่อนไขที่เราต้องพึ่งพิงพลังต่างๆจากภายนอกในระดับสูง การหมุนเวียนของฤดูกาล วัฏจักรของกลางวันและกลางคืน ความรุนแรงของสภาพอากาศ และสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติที่ไม่สามารถเข้าถึงได้ [เช่นความลึกของมหาสมุทร หรือความสูงของท้องฟ้า] ทั้งหมดนี้เป็นข้อจำกัดที่มีต่อการกระทำของมนุษย์ ในสังคมของพวกเราในปัจจุบัน กลางคืนและกลางวัน หรือการหมุนเวียนของฤดูกาลทำให้เกิดการแบ่งเวลาของทั่วทั้งโลกในบริบทของ 24 ชั่วโมง, 365 วัน เพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ความลึกของมหาสมุทรและความสูงของท้องฟ้าเป็นแหล่งทรัพยากรอาหาร หรือทำให้พวกเราสามารถเคลื่อนที่ได้ทั้งในทะเลและในอากาศ รวมตลอดถึงการสื่อสารผ่านเคเบิลและดาวเทียม

ยิ่งไปกว่านั้น สิ่งที่เคยเป็น ‘ขีดจำกัด’ (limits) ต่อการกระทำทางสังคมในปัจจุบันกลับกลายเป็นผลที่ตามมาจากการกระทำของพวกเรา ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมของสังคมอุตสาหกรรมสมัยใหม่ยังคงเพิ่มขึ้นทั้งในก้นบึ้งของมหาสมุทรและในชั้นสูงสุดของบรรยากาศ ไม่ว่าเราจะเชื่อว่าโลกร้อนเกิดขึ้นจริงหรือไม่ก็ตาม ก็ไม่สามารถปฏิเสธได้ว่าอากาศที่เราหายใจเข้าไป น้ำที่เราดื่มและอาหารที่เรากิน ล้วนได้รับผลกระทบอย่างมากมาจากสารเคมีที่เกิดขึ้นในสังคมอุตสาหกรรม ถ้าหน่วยงานด้านอุตุนิยมวิทยาประกาศแจ้งเตือนเกี่ยวกับมลภาวะของอากาศในเมือง ถ้าบรรจุภัณฑ์อาหารมีสารเคมีในอาหารที่เราต้องกิน และถ้าน้ำที่ไหลออกมาจากท่อประปาได้ถูกกรองและทำให้สะอาดด้วยการใช้สารคลอรีนฆ่าเชื้อโรคแล้วละก็ เราจำเป็นต้องรับรู้ด้วยเช่นกันว่าสถานะสิ่งแวดล้อมของสังคมสมัยใหม่ได้ถูกจัดการโดยระบบเทคโนโลยีและผู้เชี่ยวชาญของสังคมสมัยใหม่ ทุกวันนี้แทบจะไม่มีแง่มุมใดของสิ่งที่เคยถูกเรียกว่า ‘ธรรมชาติ’ (nature) จะรอดพ้นจากอิทธิพลของนวัตกรรมทางเทคโนโลยีและทางสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้นมา ตั้งแต่การผลิตเนื้อวัวไปจนถึงการผลิตข้ามมนุษย์ (เทียม) ตั้งแต่ทรัพยากรที่มีอยู่ในธรรมชาติไปจนถึงเกาะที่ถูกสร้างขึ้นในห้องทดลอง เหล่านี้ชี้ให้เห็นว่ามนุษย์มีชีวิตรอยู่ในสถานะแวดล้อมที่มนุษย์เป็นผู้สร้างขึ้นมาเองทั้งสิ้น -สถานะแวดล้อมไม่ได้เป็นขีดจำกัดต่อสิ่งที่เราสามารถทำได้อีกต่อไป แต่กลับเป็นผลที่เกิดจากการกระทำของเรามากขึ้น ขณะที่สังคมก่อนสมัยใหม่เผชิญกับความเครียดที่มาจากภัยคุกคามตามธรรมชาติ สังคมสมัยใหม่ก็เผชิญกับความเครียดที่ถูกสร้างขึ้นมาจากน้ำมือของมนุษย์ -เป็นความเครียดที่มีต่อชีวิตของมนุษย์แต่ละคนและต่อชีวิตของดาวเคราะห์ดวงนี้ซึ่งเป็นผลมาจากวิถีทางที่เราใช้ในการดำรงชีวิตในปัจจุบัน

สถานะสมัยใหม่ของโลกประกอบด้วยสิ่งต่างๆเหล่านี้ที่เพิ่งกล่าวถึงข้างต้น -ซึ่งไม่ได้เป็นเรื่องของเทคโนโลยี สถาบันหรือระบบความเชื่อโดยเฉพาะอันใดอันหนึ่งอีกต่อไป ทว่าเป็นเรื่องของโอกาสและความเครียดที่มีอย่างไม่มีจำกัดซึ่งดูเหมือนว่าสังคมปัจจุบันเป็นผู้มอบให้ วัฒนธรรมวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีสมัยใหม่สามารถสำเนาพันธุ (cloning) สิ่งมีชีวิตขึ้นมาและสามารถปฏิบัติภารกิจได้สำเร็จ สามารถย่อโลกให้หดสั้นลงด้วยการเดินทางโดยเครื่องบินในเวลาเพียงไม่กี่ชั่วโมง สามารถถ่ายภาพภูเขาไฟจากอวกาศได้ สามารถนำเอาไมโครชิปไปใช้กับการทำงานในชีวิตประจำวันของคนนับล้านๆคน รวมตลอดถึงการทำให้ทุกอย่างอยู่ภายใต้ระบบอัตโนมัติ ไม่ว่าจะเป็นการรับเงินที่ไหลออกมาจากช่องเล็กๆที่ฝังติดอยู่กับผนังอาคารไปจนถึงการทำให้ศัตรูแน่นิ่งไปด้วยอาวุธปล่อยแบบ

‘สุมาร์ท’ (‘smart’ missile) [แต่กลับไม่ ‘สุมาร์ท’ สมกับชื่อ] กระบวนการทางด้านวิทยาศาสตร์และระบบการบริหารของสังคมสมัยใหม่ทำให้เรามีทั้งเครื่องทำความเย็นและการทำให้โลกร้อนพร้อมๆกัน ความน่าตื่นตาตื่นใจของโลกดำรงอยู่ควบคู่กันไปกับความน่าสะพรึงกลัวที่เกิดขึ้นกับทุกๆปริมณฑลของชีวิตนับตั้งแต่การกินเนื้อที่พร้อมจะเป็นอันตรายได้ทุกเมื่อไปจนถึงการว่ายน้ำอาบแสงแดดในทะเลที่เต็มไปด้วยมลภาวะ

ความย้อนแย้งอันเป็นลักษณะเฉพาะของสังคมสมัยใหม่ -วิถีทางที่เราใช้ในการดำเนินชีวิตร่วมกันกลับกลายเป็นภัยคุกคามต่อชีวิต(ร่วมกัน)ของดาวเคราะห์ที่มีชื่อว่าโลก- เกิดขึ้นกับความสัมพันธ์ที่ปัจเจกบุคคลแต่ละคนมีกับสังคมสมัยใหม่ ขณะที่ในยุคก่อนสมัยใหม่นั้น ความสัมพันธ์ที่ฉันมีกับสังคม หรือพูดอีกอย่างหนึ่งก็คืออัตลักษณ์ทางสังคม (social identity) ของฉันนั้น ได้ถูกตีกรอบวางข้อจำกัดโดยจารีตประเพณี ความเป็นเครือญาติและท้องถิ่น แต่ในปัจจุบันความสัมพันธ์นี้มีลักษณะลื่นไหลและกำกวม ผมได้ถูกห้อมล้อมด้วยจารีตประเพณีจำนวนมาก ผมไม่ได้อยู่ในท้องถิ่นที่ผมถือกำเนิดขึ้นมา และแม้แต่ชื่อของผม -ก็อาจจะไม่มีความหมายอะไรโดยเฉพาะสำหรับคนที่อ่านบทความนี้ ชื่อของผมปรากฏอยู่ในบทความนี้ ขณะเดียวกันชื่อของผมก็ไปปรากฏอยู่ในเว็บไซต์จำนวนมาก พร้อมๆกันไปปรากฏอยู่ในเอกสารประกันสังคม(ในฐานะพนักงานในมหาวิทยาลัยของรัฐ) ของหน่วยงานราชการที่เก็บบันทึกไว้ในคอมพิวเตอร์และพร้อมจะเชื่อมต่อกับแหล่งข้อมูลของหน่วยงานอื่นๆ ความสัมพันธ์ที่ฉันมีกับสังคมสมัยใหม่ -ซึ่งหมายถึงอัตลักษณ์ทางสังคม- ได้ถูกดึงให้หลุดออกมาจากบริบท ชุมชนและความคาดหวังที่ครั้งหนึ่งเป็นตัวกำหนดความรู้ของผม(และของพวกคุณ)ว่าผมเป็นใครและใช้ชีวิตอย่างไร ทุกวันนี้ผมต้องรับผิดชอบต่ออัตลักษณ์ของตัวเอง อัตลักษณ์ของผมไม่ได้ผูกโยงกับแหล่งอ้างอิงตายตัวที่อยู่ข้างนอกอีกต่อไป ทว่ากลับกำลึงลื่นไหลผ่านบริบททางสังคมและทางสถาบันที่มีความซับซ้อนของระบบวัฒนธรรมแห่งยุคโลกาภิวัตน์⁹ ในโลกแบบนี้ปัจเจก

⁹ กิดเดนส์เชื่อว่าในสังคมสมัยใหม่ในปัจจุบันซึ่งเป็นสังคมแบบหลังจารีตประเพณี (post-traditional) อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลไม่ได้เป็นสิ่งที่ได้รับสืบทอดมาหรือมีลักษณะที่แน่นอนตายตัวไม่เปลี่ยนแปลงต่อไปอีกแล้ว ทว่าได้กลายเป็นโครงการที่มีการใคร่ครวญไตร่ตรองสะท้อนคิด (reflexive project) ซึ่งเป็นเรื่องที่เราต้องทำงานอย่างต่อเนื่องตลอดเวลาและต้องขบคิดทบทวนสิ่งที่ได้ทำไปด้วย อัตลักษณ์ส่วนตัวจึงไม่ใช่ชุดของลักษณะที่สังเกตเห็นได้ในช่วงเวลาหนึ่งๆ แต่ได้กลายเป็นบันทึกชีวิตของบุคคล กิดเดนส์อธิบายว่า ‘อัตลักษณ์ของบุคคลไม่ใช่สิ่งที่พบเห็นได้ในพฤติกรรมหรือในความสัมพันธ์ที่มีกับคนอื่น แต่อยู่ที่ความสามารถในการทำให้เรื่องเล่า (narrative) ยังคงมีอยู่ต่อไป ชีวิตประวัติของบุคคล -ถ้าหากเขา/หล่อนยังคงต้องมีปฏิสัมพันธ์อย่างสม่ำเสมอกับคนอื่นในโลกของการดำเนินชีวิตประจำวัน- ไม่สามารถเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นมาเอง (fictive) ได้ทั้งหมด แต่จะต้องมีการบูรณาการเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในโลกข้างนอกตัวเข้าด้วยกันและเลือกเอามาใช้กับ ‘เรื่องเล่า’ เกี่ยวกับตัวตนของเราอยู่ตลอดเวลา ([Giddens, *Modernity and Self-Identity*: 54] ในปัจจุบันเราสามารถเข้าถึงข่าวสารได้มากกว่าแต่ก่อน ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เราได้ขบคิดทบทวนอยู่ตลอดเวลาเกี่ยวกับสาเหตุและผลที่ตามมาของการกระทำของเรา ขณะเดียวกันเราก็เผชิญกับภัยอันตรายที่เกี่ยวข้องกับผลที่เกิดขึ้นตามมาโดยไม่ได้ตั้งใจของการกระทำของเราและการที่เรารู้สึกว่าเราขาดความรู้ของบรรดาผู้เชี่ยวชาญ เราสร้าง อารมณ์รักษาไว้และขบคิดทบทวนชุดของเรื่องเล่าที่เป็นชีวประวัติ บทบาททางสังคมและรูปแบบการใช้ชีวิตของเรา -ซึ่งก็คือเรื่องเล่าที่บอกเราเป็นเป็นใคร และเราได้กลายมาเป็นสิ่งที่เราเป็นอยู่ขณะนี้ได้อย่างไร เรามีเสรีภาพมากขึ้นที่จะเลือกว่าเราต้องการทำอะไรและเราต้องการเป็นอะไร [แต่กิดเดนส์ก็ยอมรับว่าฐานะเศรษฐกิจทาง/ความมั่งคั่งยังคงเปิดโอกาสให้มีทางเลือกได้มากขึ้นอยู่ดี] อย่างไรก็ตาม ทางเลือกที่มีมากขึ้นนี้เป็นได้ทั้งในแง่ของการมีเสรีภาพและการนำมาซึ่งปัญหายุ่งยาก ในแง่ของเสรีภาพก็คือความรู้สึกว่าเราสามารถเติมเต็มสิ่งที่เราขาดหรือไม่มีได้มากขึ้น ในแง่ของปัญหายุ่งยากก็คือความตึงเครียดทางด้านอารมณ์ความรู้สึกที่มีมากขึ้นรวมตลอดถึงเวลาที่เรารู้สึกว่าเราต้องให้การวิเคราะห์ทางเลือกต่างๆที่มีมากขึ้นเหล่านั้นเพื่อลดความเสี่ยงที่พวกเขาตระหนักรู้มากขึ้น [ซึ่งกิดเดนส์เรียกว่า ‘ความไม่แน่นอนที่เกิดขึ้นตลอดเวลา’ (manufacturing uncertainty)] ขณะที่ในยุคก่อนหน้านั้นซึ่งเป็นสังคมแบบจารีตประเพณีนั้น เราถูกกำหนดให้ต้องแบกรับเรื่องเล่าและบทบาททางสังคมที่เราไม่ได้สร้างขึ้นมาจาก แต่ในสังคมปัจจุบันซึ่งเป็นสังคมแบบหลังจารีตประเพณี เราถูกบีบให้ต้องสร้างสิ่งเหล่านี้ขึ้นมาด้วยตัวเราเอง ในหนังสือ *Modernity and Self Identity* กิดเดนส์กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า: ‘เราจะทำอะไร ทำอย่างไร เราจะ เป็นใคร เหล่านี้ล้วนเป็นคำถามสำหรับแต่ละคนและทุกคนที่ใช้ชีวิตอยู่ในสภาวะการณของสภาวะสมัยใหม่ช่วงหลัง

บุคคลแต่ละคนและทุกคนต้องต่อสู้เพื่อประนีประนอมความย้อนแย้งในสังคมสมัยใหม่เพื่อตัวของพวกเขาเองด้วยการสร้างสิ่งที่เรียกว่า ‘โครงการใคร่ครวญไตร่ตรองสะท้อนคิด’ (reflexive project) ของตนเองขึ้นมา หมายความว่าปัจเจกบุคคลแต่ละคนจำเป็นต้องคุมบังเหียนวิถีทางในการดำเนินชีวิตของตนเองท่ามกลางทั้งความเสี่ยงและโอกาส/ความหวังของสังคมสมัยใหม่¹⁰

อย่างไรก็ดี ฉากแห่งความเสี่ยงนี้ก็ไม่ได้เป็นเพียงสาเหตุของความหวาดกังวลแต่เพียงอย่างเดียว ห่วงกังวลของการก้าวเดินไปข้างหน้าและความหลากหลายของชีวิตทางสังคมในโลกสมัยใหม่ ความไม่แน่นอนอันเนื่องมาจากผลกระทบของเทคโนโลยีที่ล้ำหน้ามากขึ้นอย่างเช่นวิศวกรรมพันธุกรรม และปัญหาสิ่งแวดล้อมของสังคมที่เปื้อนด้วยมลภาวะ อาจสร้างสภาวะการณ์ของการรับรู้เข้าใจและความระส่ำระสายทางด้านจิตวิทยา ขณะเดียวกันการปรากฏตัวให้เห็นในสังคมของสิ่งเหล่านี้ก็ชี้ให้เห็นว่าคนทั่วไปกำลังหาทางให้คำจำกัดความใหม่กับสิ่งที่สังคมสมัยใหม่ควรจะเป็น –เช่นสัตว์ทั้งหลายควรได้รับการปฏิบัติต่ออย่างไร มลภาวะควรได้รับการจัดการอย่างไร วัฒนธรรมที่หลากหลายแตกต่างกันควรจะมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไร เสียงสะท้อนปัญหาของส่วนรวมที่เกี่ยวกับเรื่องจริยธรรม –ไม่ว่าจะเป็นสิทธิของมนุษย์และสัตว์ ความรับผิดชอบของชาติเศรษฐกิจที่จะต้องรับผิดชอบต่อชาติภรรยาจาก สถานะและการจัดองค์กรทางสังคมที่รองรับความแตกต่างทางสังคมในเรื่องเพศสรีระ/เพศสถานะ ชาติพันธุ์ ตัวตน/อัตลักษณ์ เป็นต้น- ชี้ให้เห็นว่าสังคมสมัยใหม่ –ซึ่งก็ไม่ได้แตกต่างไปจากสังคมแบบเดิม- ยังคงต้องเผชิญหน้าและต่อสู้กับประเด็นปัญหาต่างๆที่เกี่ยวข้องการจริยธรรมต่อไป การต่อสู้ –ซึ่งก็ชัดเจนหมายถึงกระบวนการในการ ‘นำเอาศีลธรรมกลับมาใช้ใหม่สำหรับชีวิตทางสังคม’ (remoralization of social life)- ชี้ให้เห็นว่าการเมืองในปัจจุบันยังคงมีความสำคัญอยู่เพียงแต่ว่าได้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างลึกซึ้งกับฐานรากของการกระทำทางการเมืองในปัจจุบัน เราคงไม่สามารถอ้างอิงจารีตทั้งของสังคมนิยมและของเสรีนิยมใหม่เพื่อนำมาใช้วางรากฐานของการเมือง

(late modernity) –ซึ่งเป็นคำถามที่พวกเราทุกคนต้องตอบให้ได้ว่า จะในรูปของวาทกรรมหรือในรูปของพฤติกรรมทางสังคมที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน’ [Giddens, 1991: 70]

¹⁰ กิดเดนส์ให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมแบบจารีตประเพณี/แบบก่อนสมัยใหม่ (traditional/pre-modern) แล้ววัฒนธรรมแบบหลังจารีตประเพณี/สมัยใหม่ (modern) ในสังคมแบบจารีตประเพณี การกระทำของปัจเจกบุคคลไม่ใช่เรื่องที่จะต้องนำมาพิจารณากันอย่างจริงจังในวงกว้างเนื่องจากทางเลือกที่มีอยู่ได้ถูกกำหนดเอาไว้ล่วงหน้าแล้ว [เช่น โดยจารีตประเพณี เป็นต้น] ตรงกันข้าม ในสังคมยุคหลังจารีตประเพณีนั้น คนทั่วไป [ผู้กระทำทั้งหลาย] ให้ความสนใจน้อยมากกับสิ่งต่างๆที่คนรุ่นก่อนหน้าพวกเขาได้กำหนดเอาไว้ ทางเลือกต่างๆอย่างน้อยที่สุดก็เปิดกว้างมากเท่าที่กฎหมายและมติสาธารณะจะอนุญาตให้มิได้ ดังนั้นการกระทำของปัจเจกบุคคลจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์และขบคิดมากขึ้นก่อนที่จะลงมือกระทำ สังคมจึงมีลักษณะของการใคร่ครวญไตร่ตรองสะท้อนคิดและตระหนักรู้ ซึ่งกิดเดนส์ได้พยายามสะท้อนออกมาให้เห็นอย่างน่าตื่นตาตื่นใจด้วยตัวอย่างที่เกิดขึ้นกับตั้งแต่รัฐบาล ซึ่งเป็นสถาบันทางการเมืองในด้านหนึ่งไปจนถึงความสัมพันธ์ทางเพศซึ่งเป็นเรื่องส่วนตัวในอีกด้านหนึ่ง ลักษณะที่โดดเด่นที่สุดของสภาวะสมัยใหม่ในทรรศนะของกิดเดนส์ก็คือการที่เราถูกทำให้หลุดพ้นออกมาจากมิติของเวลา (time) และพื้นที่ (space) ในสังคมก่อนสมัยใหม่ พื้นที่เป็นปริมาณที่เรากลับเคลื่อนที่ไปได้ ส่วนเวลาก็คือประสบการณ์ที่เรามีในขณะที่เราเคลื่อนที่ไป อย่างไรก็ตามในสังคมสมัยใหม่นั้น พื้นที่ทางสังคมไม่ได้ถูกตีกรอบจำกัดโดยอาณาบริเวณที่ถูกกำหนดโดยพื้นที่ซึ่งเราต้องเคลื่อนที่อยู่นั้น ทุกวันนี้เราสามารถจินตนาการว่าพื้นที่อื่นที่มีหน้าตาเป็นอย่างไรได้แม้ว่าเราไม่เคยไปพื้นที่นั้นมาก่อน ในแง่นี้ดูเหมือนว่ากิดเดนส์กำลังพูดถึงพื้นที่เสมือนจริง (virtual space) และเวลาเสมือนจริง (virtual time) ลักษณะที่โดดเด่นอีกประการหนึ่งของสภาวะสมัยใหม่ที่กิดเดนส์ต้องการชี้ให้เห็นก็คือขอบเขตของความรู้ ในสังคมก่อนสมัยใหม่ผู้เฒ่าผู้แก่เท่านั้นที่ครอบครองความรู้ คนเหล่านี้มีความรู้ในภายในกรอบของเวลาและพื้นที่เท่านั้น ในสังคมสมัยใหม่ เราจำเป็นต้องไว้วางใจในระบบต่างๆที่ใช้ความเชี่ยวชาญ ผู้เชี่ยวชาญไม่ได้ปรากฏให้เห็นในมิติของเวลาและพื้นที่ แต่เราต้องไว้วางใจคนเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าเราไว้วางใจพวกเขา แต่เรารู้ว่าอาจมีบางอย่างผิดพลาดได้ เราต้องพบกับความเสี่ยงอยู่เสมอ เทคโนโลยีที่เราใช้และช่วยทำให้เราเปลี่ยนข้อจำกัดให้เป็นโอกาสก็ทำให้เกิดความเสี่ยงได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้ความรู้รู้สึกว่าเราอยู่ในสภาวะที่ไม่แน่นอนเช่นนี้ปรากฏให้เห็นมากขึ้นในสังคมปัจจุบัน ด้วยมุมมองเช่นนี้ทำให้กิดเดนส์ใช้ภาพลักษณ์ของ ‘ยานอวกาศที่ลอยตัวไม่มีอะไรต้านทานได้และสามารถทำให้ทุกอย่างราบรื่นได้’ (juggernaut) กับ ‘สภาวะสมัยใหม่ที่เคลื่อนไปข้างหน้าฝ่ามิติพื้นที่โดยมีใครคุมบังเหียนได้’

ให้อยู่บนศีลธรรมได้อีกต่อไป การเมือง ‘แบบใหม่’ (‘new’ politics) ในสภาวะสมัยใหม่ที่ต้องมีการไตร่ตรองขบคิดทบทวนตลอดเวลา (reflexive modernity) กำลังเคลื่อนตัวออกมาให้เห็น ดังปรากฏอยู่ในงานเขียนชิ้นสำคัญเกี่ยวกับปรัชญาการเมืองของกิดเดนส์ในปี 1994 ที่มีชื่อว่า *Beyond Left and Right* (volume 3 of *A Contemporary Critique of Historical Materialism*) [Giddens, 1994]

ความเป็นส่วนตัวและความเป็นการเมือง

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วอันเป็นลักษณะของโลกสมัยใหม่ไม่ใช่สิ่งง่าย ๆ ที่เกิดขึ้น ‘ข้างนอก/ที่นั่น’ หรือเกิดขึ้นนอกขอบเขตของประสบการณ์ ความตั้งใจและความปรารถนาของคนธรรมดาทั่วไปแต่อย่างใด มโนทัศน์สภาวะสมัยใหม่ (modernity) ครอบคลุมทั้งเรื่องส่วนตัว/อารมณ์ความรู้สึก (private/passionate) และเรื่องส่วนรวม/เหตุผล (public/rational) ตัวอย่างเช่น แทบไม่มีใครไม่เห็นด้วยว่าภาษาที่แสดงความสนิทชิดเชื้อ (language of intimacy) ได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมายและอย่างลึกซึ้งในช่วงเวลาที่ผ่านมาไม่นานนี้ เช่น ‘Wild child f. seeks sim. slim n/s m.28-35 with GSOH for cosy nights in and fun nights out – Box 12345’ เป็นตัวอย่างของภาษาที่แสดงอารมณ์ความรู้สึกซึ่งแตกต่างอย่างสิ้นเชิงจากภาษาของนักประพันธ์อย่าง Shakespeare, Tennyson หรือ Wordsworth คอลัมน์ส่วนตัวที่ถูกเข้ารหัสและไปปรากฏตัวอยู่ในพื้นที่สาธารณะแสดงให้เห็นถึงภาษาของการเจรจาต่อรองในเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก - เหมือนกับการตั้งแผงขายสินค้าในห้างที่มีการซื้อขายแลกเปลี่ยนความสนิทชิดเชื้อ และสื่อความปรารถนาออกไปข้ามเวลาและพื้นที่ มันเป็นการป่าวประกาศความรู้สึกที่แสดงความคุ้นเคยกันมากที่สุดเพื่อให้ได้ยื่นไกลไปถึงคนแปลกหน้า ขณะเดียวกันกลับระบุลักษณะเฉพาะของชุมชนที่มีขอบเขตจำกัดเฉพาะในกลุ่มของตน [ดังตัวอย่างที่เพิ่งกล่าวถึงเช่น ‘wild’, ‘slim’, ‘n/s’, ‘m’, ‘28-35’, ‘GSOH’] ที่ปลายทางของโทรศัพท์มีระบบเสียงตอบรับซึ่งรวบรวมคำพูดแบบต่างๆ ที่สะท้อนอารมณ์ความรู้สึกเพื่อที่จะถ้าไม่ถูกเลือกฟังก็ถูกลบทิ้งภายหลัง ถ้าหากคอลัมน์ส่วนตัวเป็นการประกาศความปรารถนาเพื่อสร้างความสนิทชิดเชื้อ แต่ก็เป็นการกระทำที่เกิดขึ้นในพื้นที่สาธารณะในบริบทของการมีทางเลือก ดังนั้นความสนิทชิดเชื้อจึงกลายเป็นการแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ – แต่ละคนเสนอคุณสมบัติบางอย่างให้กับผู้ฟัง/ผู้ดูที่เป็นคนแปลกหน้า และแต่ละคนก็ระบุล่วงหน้าว่าจะได้คุณสมบัติแบบไหนตอบกลับมา

ขณะที่คอลัมน์ส่วนตัวแสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับภาษาที่แสดงความสนิทชิดเชื้ออย่างเห็นได้ชัด แต่มันก็ยังเป็นแค่เสี้ยวส่วนย่อยเล็กน้อยของการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ที่เกิดขึ้นกับชุมชนที่มีความผูกพันกันในด้านอารมณ์ความรู้สึก ความสัมพันธ์กันแบบใกล้ชิด การก่อตัวและการจัดการกับความสัมพันธ์ดังกล่าวเหล่านั้นเกิดขึ้นพร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับปทัสถานของชุมชนและความคาดหวังและความผูกพันที่เคยฝังรากลึกอยู่ในชุมชน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับของชุมชนได้นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับที่กว้างขวางมากขึ้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องของปทัสถาน พันธะผูกพันและความรับผิดชอบ ผลที่เกิดขึ้นตามมาก็คือแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน รวมตลอดถึงประเด็นปัญหาทางการเมือง แนวโน้มเหล่านี้ครอบคลุมเรื่องกำหนดรูปแบบของความสัมพันธ์ – เช่น การเพิ่มจำนวนของครอบครัวเดี่ยว อัตราการหย่าร้างที่สูงขึ้น การขยายปริมาณของการแต่งงาน ‘ตามพันธะสัญญา’ (contractual marriage) รวมตลอดถึงแนวโน้มที่การหมุนกลับสลับเปลี่ยนคู่ครองจะเข้ามาแทนที่การใช้ชีวิตคู่ครองร่วมกันอย่าง

ถาวรตลอดชีวิต และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับปทัสถานและจารีตที่เกี่ยวกับเรื่องเพศ การเพิ่มขยายจำนวนของเด็กวัยรุ่นที่อยู่ด้วยกันฉับพลัน การประวิงเวลาการมีลูกเพื่อจะได้ทุ่มเทเวลาให้กับการทำงานหาเงินแทนการเลี้ยงลูก [ที่เรียกว่า the DINKS -Double Income No Kids/อยากมีรายได้เพิ่มก็อย่ามีลูก- syndrome] และการยอมรับความสัมพันธ์ของเพศเดียวกันอย่างกว้างขวางมากขึ้น ยิ่งไปกว่านั้น นโยบายด้านสังคมและการเก็บภาษีที่วางพื้นฐานอยู่บนฐานคติเกี่ยวกับรูปแบบที่มีลักษณะเฉพาะของความสัมพันธ์ในระยะยาวและปทัสถานที่ควบคุมความสัมพันธ์ดังกล่าว แนวโน้มบางอย่างในปัจจุบันเป็นสัญญาณส่งไปยังผู้กำหนดนโยบายสังคมให้ลงมาแก้ปัญหาที่เกิดจากผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์และพฤติกรรมที่เป็นเรื่องส่วนบุคคล รวมถึงการปรับเปลี่ยนปทัสถานที่ยึดแย้งกับการเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่ที่เกิดขึ้นในสังคม¹¹

ในทฤษฎีของกิดเดนส์ [Giddens, 1992; 1994] การเปลี่ยนแปลงในรูปแบบต่างๆเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการแตกหักระหว่างปทัสถานที่มีรากฐานอยู่ในสังคมและความเป็นจริงที่เกิดขึ้นกับความสัมพันธ์แบบสนิทชิดเชื้อในสังคมสมัยใหม่ กิดเดนส์ชี้ให้เห็นว่าแนวโน้มที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ก็คือสิ่งที่กิดเดนส์เรียกว่า ‘การสร้างประชาธิปไตย’ ให้กับอารมณ์ความรู้สึก (the ‘democratization’ of emotions) กิดเดนส์ไม่ได้ต้องการที่จะบอกว่าความเสมอภาคทางเพศในการแต่งงานหรือในการใช้ชีวิตร่วมกันได้เกิดขึ้นแล้ว หรือไม่ได้ต้องการบอกว่าความสัมพันธ์กันแบบสนิทชิดเชื้อจะปลอดจากอำนาจ ความรุนแรงและการฉวยใช้ประโยชน์ ทว่าสิ่งที่กิดเดนส์ต้องการนำเสนออีกคือ –ดังตัวอย่างที่ยกมาให้เห็นตอนต้นเกี่ยวกับคอลัมน์ส่วนตัว- แนวโน้มที่ความสัมพันธ์ดังกล่าวจะต้องอาศัยการเจรจาต่อรองและการแลกเปลี่ยนที่เปิดกว้างมากขึ้นแทนที่จะอาศัยความคาดหวัง บทบาทและปทัสถานของจารีตประเพณีแบบเก่า ถ้าลักษณะของการแต่งงานและความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ผูกติดอยู่กับจารีตประเพณีเกิดการล่มสลายขึ้นมาพร้อมๆกับการล่มสลายของกรอบกำกับทางสังคมและทางการเมืองซึ่งในอดีตเคยเป็นตัวกำกับความสัมพันธ์ดังกล่าว กระบวนที่

¹¹ ทฤษฎี structuration ของกิดเดนส์มีประโยชน์ในการนำไปใช้สังเคราะห์ประเด็นปัญหาในระดับ micro และ macro [อ่านรายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับปัญหาทวิลักษณ์นิยม (problematic dualism) ในสังคมวิทยาได้ใน เชษฐา, 2548: บทที่ 1] ในระดับ micro ซึ่งเป็นเรื่องของความรู้สึกในความเป็นตัวตนและอัตลักษณ์ที่เกิดขึ้นภายในของปัจเจกบุคคลนั้น ขอให้ลองดูตัวอย่างเกี่ยวกับเรื่องครอบครัว (family) ต่อไปนี้: เรามีอิสระมากขึ้นในการเลือกคู่ครองหรือเลือกกว่าเราจะไปมีความสัมพันธ์ [มี ‘กิ๊ก’] กับใครและอย่างไรตัวเอง ซึ่งเป็นการโอกาสใหม่ๆให้กับเรา แต่ก็มีงานต้องทำมากขึ้น เนื่องจากความสัมพันธ์ได้กลายเป็นโครงการที่จะต้องมีการใคร่ครวญไตร่ตรองสะท้อนคิด (reflexive project) โดยจะต้องมีการตีความตลอดเวลา อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงในระดับ micro นี้ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยการพิจารณาที่ระดับปัจเจกบุคคลอย่างเดียวเนื่องจากคนทั่วไปไม่ได้ตัดสินใจหรือเปลี่ยนใจว่าจะใช้ชีวิตอย่างไรอย่างหุนหันพลันแล่น อีกทั้งเราไม่สามารถที่หักได้ว่าการตัดสินใจของพวกเขาได้ถูกชี้นำควบคุมโดยโดยสถาบันทางสังคมและรัฐ ในระดับ macro รัฐและองค์กรทางสังคมอย่างบรรษัททุนนิยมข้ามชาติซึ่งเป็นตัวอย่างที่เกิดขึ้นในยุคโลกาภิวัตน์ที่นำเสนอทางเลือกใหม่ๆที่กว้างขวางมากขึ้นสำหรับการลงทุนและการพัฒนา แต่วิกฤตอย่างเช่นวิกฤตการเงินในเอเชีย (the Asian financial crisis/AFC) สามารถสร้างผลกระทบต่อทั่วโลกโดยขยายตัวแพร่ออกไปข้างนอกจากท้องถิ่นที่เป็นต้นตอของวิกฤตนี้ และท้ายที่สุดแต่ที่สำคัญที่สุดก็คือวิกฤตนี้มีอิทธิพลโดยตรงต่อปัจเจกบุคคลทั้งหลาย การอธิบายประเด็นเหล่านี้อย่างจริงจังจะต้องอยู่ที่การเชื่อมโยงเครือข่ายของพลังทั้งในระดับ macro และ micro ดังนั้นระดับที่แตกต่างกันนี้ซึ่งนักสังคมวิทยามักแยกพิจารณาออกจากกันนั้นจริงๆแล้วชี้ให้เห็นว่ามีผลกระทบอย่างสำคัญต่อกันและไม่สามารถแยกพิจารณาได้ กิดเดนส์ยกตัวอย่างของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับมุมมองของเราที่มีต่อการแต่งงาน โดยตั้งข้อสังเกตว่าการพยายามอธิบายว่าการเปลี่ยนแปลงนี้มาจากถ้าไม่ในระดับ micro ก็เป็นในระดับ macro นั้น ไม่ได้เป็นอะไรมากไปกว่าความไม่สมเหตุสมผลในเชิงตรรกะของการอธิบายเหตุและผล ความสัมพันธ์ทางสังคมและเรื่องเพศที่ปรากฏให้เห็น (การเปลี่ยนแปลงในระดับ micro) เกิดขึ้นมาจากความตกต่ำของศาสนาและการเกิดขึ้นของการใช้เหตุผล (การเปลี่ยนแปลงในระดับ macro) รวมตลอดถึงการเปลี่ยนแปลงของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการแต่งงานและเพศ (macro) การเรียกร้องซึ่งมาจากระดับของการดำเนินชีวิตประจำวัน (micro) การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้รับผลกระทบจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมที่เรียกร้องอิสระของผู้หญิงและความเท่าเทียมกันในทุกเรื่อง (macro) ซึ่งโดยตัวมันเองแล้วก็เกิดขึ้นจากความไม่พอใจที่มีต่อสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวัน (micro)

เกิดขึ้นนี้ไม่ได้ทั้งความว่างเปล่าเอาไว้แต่อย่างใด การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับความสัมพันธ์กันแบบ สนิทชิดเชื้อนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในด้านบวกของความสัมพันธ์ส่วนบุคคล ขณะเดียวกันการ เปลี่ยนแปลงดังกล่าวก็ทำให้เกิดความยุ่งยากและปัญหาสำหรับคนทั่วไปและสถาบันต่างๆด้วย ยิ่งไป กว่านั้น การล่มสลายที่เกิดขึ้นก็ไม่ใช่ว่าสิ่งที่ยั่งยืนนอกเหนือทางเลือกและการกระทำของคนทั่วไปในสังคม - โดยที่ทางเลือกในการตัดสินใจที่จะเข้าไปเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆส่งผลกระทบต่อ นโยบายของรัฐ ความคาดหวังที่มีต่อพฤติกรรม และเครือข่ายของชุมชนซึ่งเป็นบริบทและเงื่อนไขทาง สังคมของการดำเนินชีวิตส่วนตัวของแต่ละคน บางสิ่งที่เห็นได้ชัดเจนกว่านั้นก็ คือ การเปลี่ยนแปลงที่ เกิดขึ้นกับความสัมพันธ์แบบสนิทชิดเชื้อกันนี้บ่งชี้ถึงความสำคัญของการทำความเข้าใจสิ่งที่เป็น แรงจูงใจและความปรารถนาของแต่ละคนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคของพวกเรา

ตามความคิดของกิตเดเนส์ แรงจูงใจและความปรารถนาที่แผ่แทรกเข้าไปในสิ่งที่เคยถูกมอง ด้วยสำนึกของคนทั่วไปว่าเป็นปริมาตร ‘ส่วนตัว’ (the ‘private’ sphere) ได้เกิดขึ้นควบคู่ไปกับการ เปลี่ยนแปลงที่สำคัญทางสังคมที่แผ่แทรกไปในสิ่งที่เคยถูกมองด้วยสำนึกของคนทั่วไปว่าเป็น ปริมาตร ‘สาธารณะ’ (the ‘public’ sphere) รูปแบบต่างๆของการเจรจาต่อรองด้านอารมณ์ ความรู้สึกที่กิตเดเนส์สืบเสาะมองเห็นในความสัมพันธ์ส่วนบุคคลในสังคมสมัยใหม่นั้น แสดงให้เห็นถึง หลักการสำคัญจำนวนหนึ่งที่กำลังเป็นตัวสร้างความหมายใหม่ให้กับตรรกะของการกระทำทาง การเมืองในโลกปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาเรื่องความไว้วางใจ (trust) การสานเสวนา (dialogue) และความเป็นอิสระ (autonomy) ที่เกิดขึ้นทั้งในอาณาบริเวณ ของการใช้ชีวิต ‘ส่วนตัว’ และ ‘ส่วนรวม’ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนี้เปิดเผย ให้เห็นว่าการแสวงหาประชาธิปไตยเป็นพลังที่กำลังขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงในการดำเนินชีวิต ส่วนตัวและในการมีปฏิสัมพันธ์กัน รวมตลอดถึงการเปลี่ยนแปลงในองค์กรต่างๆทางสังคม

แม้ว่ากิตเดเนส์ได้ให้เหตุผลหลายประการเพื่ออธิบายว่าทำไมกระบวนการสร้างประชาธิปไตย (democratization) จึงมีความสำคัญต่อชีวิตส่วนรวมและส่วนตัวในสังคมปัจจุบัน แต่แก่นแกนของ การประเมินปรากฏการณ์นี้อยู่ที่การตั้งข้อสังเกตว่าสังคมสมัยใหม่มีลักษณะของสิ่งที่กิตเดเนส์เรียกว่า ‘การไตร่ตรองสะท้อนคิดทางสังคม’ (social reflexivity) ในสถานการณ์ที่บรรดาจารีตประเพณีได้ สูญเสียพื้นที่และไม่สามารถหนุนยันความไว้วางใจของบรรดาปัจเจกบุคคลและสถาบันต่างๆได้อีก ต่อไป แต่ละคนต้องเผชิญกับทางเลือกที่เปิดกว้างชุดหนึ่งในการใช้ชีวิตของพวกเขา/พวกหล่อน การ ตระหนักรู้ในตัวตน/อัตลักษณ์ของตนเองแต่ละคน - เนื่องจากจารีตประเพณีไม่สามารถเป็น หลักประกันค้ำยันว่าเราเป็นใครกันแน่- เป็นเงื่อนไขพื้นฐานของชีวิตทางสังคมสมัยใหม่ เงื่อนไข ดังกล่าวช่วยเสริมให้แต่ละคนเป็นอิสระจากความคาดหวังของสังคม และเปิดโลกให้กว้างขึ้นเพื่อพวก เราแต่ละคนจะได้สำรวจตรวจสอบตนเอง - เราสามารถเลือกว่าเราจะไปอยู่ไหนและจะไปอยู่ที่ไหน ใน สภาวะการณ์เช่นนี้ กระบวนการสานเสวนา (the process of dialogue) ได้กลายเป็นเรื่องที่มีความ สำคัญมากขึ้นสำหรับการดำเนินชีวิตทั้งส่วนตัวและส่วนรวม เนื่องจากไม่มีระบบของการกำหนด บทบาทและปทัสถานของการแสดงพฤติกรรมที่แน่นอนตายตัวให้เห็นอีกต่อไป ที่ผ่านมามีผู้ชายได้ คาดหวังว่าพวกเขาสามารถยึดกุมพื้นที่สาธารณะของการทำงาน การเมืองและการค้าโดยไม่มีใครมา ขวางกั้น อีกทั้งพวกเขายังคาดหวังให้ผู้หญิงอยู่แต่ในเหย้าเฝ้าแต่ในเรือนเพื่อประกอบกิจกรรมเลี้ยงดู ลูกเต้า และถูกกีดแยกออกไปจากพื้นที่สาธารณะ แต่ในปัจจุบันจำนวนของผู้หญิงและผู้ชายมีไม่ ต่างกันในสถานประกอบการ หลายต่อหลายครั้งที่เดี๋ยวนี้ผู้ชายต้องแข่งขันกับผู้หญิง (แม้ยังคงปรากฏ

เงื่อนไขของการมีอิทธิพลอยู่ก็ตาม) เพื่อเข้าสู่ตำแหน่งสาธารณะ และก็ดูเหมือนว่าผู้หญิงจำนวนมากที่เดี๋ยวกำลังเลือกที่จะล้มเลิกโครงการมีสามี การที่ความสัมพันธ์กันแบบสนิทชิดเชื้อจะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในปัจจุบัน จำเป็นต้องมีการสานเสวนาที่เปิดกว้างมากขึ้นระหว่างคนที่มีส่วนร่วม เพื่อให้การยอมรับสิทธิ ความปรารถนาและความต้องการที่จะบรรลุเป้าหมายของคนอื่น การสานเสวนา (dialogue) กลายเป็นเรื่องที่มีความสำคัญมากขึ้นในปริบทสาธารณะเนื่องจากการอพยพเคลื่อนย้ายคนขนานใหญ่และการแพร่กระจายของสื่อสมัยใหม่ทั่วโลกได้ทำให้สังคมสมัยใหม่เปลี่ยนแปลงไปสู่การมีวัฒนธรรมที่เป็นสากลทั้งในแง่ของความจริงและเสมือนจริง ความแตกต่างหลากหลายซึ่งได้ถูกสลายไปแล้วและได้ถูกแทนที่ด้วยวัฒนธรรมที่เป็นสากลเช่นนี้สามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้โดยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งในสองวิธีการ –คือถ้าไม่ใช้ความรุนแรง (violence) ก็ใช้การสานเสวนา (dialogue)¹²

กิดเดนส์เชื่อว่าเราจำเป็นต้องใช้ประโยชน์จากศักยภาพเชิงบวกของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในโลกปัจจุบันเพื่อสร้างเงื่อนไขที่ทำให้การใช้ความรุนแรงลดน้อยลงและเพิ่มขยายการสานเสวนาให้กว้างขวางมากขึ้น อย่างน้อยที่สุดนี่ก็เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญที่ทำให้เราเข้าใจว่าทำไมกิดเดนส์ถึงพุ่งความสนใจไปที่โอกาสต่างๆซึ่งมีอยู่ในความสัมพันธ์แบบสนิทชิดเชื้อ เนื่องจากในปริบทส่วนตัว/ส่วนบุคคลนั้น ปัจเจกบุคคลสามารถสร้างกรอบพื้นฐานสำหรับการจัดการกับความปรารถนาและความรู้สึกของตนเองได้ กิดเดนส์กล่าวในหนังสือของเขาว่า: ‘ประชาธิปไตยในด้านอารมณ์ความรู้สึกมีนัยสำคัญต่อการสร้างประชาธิปไตยแบบทางการซึ่งเป็นเรื่องของสาธารณะ ปัจเจกบุคคลที่มีความเข้าใจเป็นอย่างดีในอารมณ์ความรู้สึกของตนย่อมมีส่วนช่วยได้อย่างมาก ปัจเจกบุคคลเหล่านี้ซึ่งสามารถติดต่อสื่อสารกันได้อย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของความเป็นส่วนตัว น่าจะมีความพร้อมสำหรับพันธกิจที่กว้างไกลไปกว่านี้ โดยเฉพาะความรับผิดชอบทั้งหลายทั้งปวงในฐานะพลเมือง’ [Giddens, 1994: 16]

คนทั่วไปในขณะนี้กำลังหาทางที่จะกระทำสิ่งต่างๆด้วยตนเอง –ด้วยการกระทำในฐานะปัจเจกบุคคล ในสังคมสมัยใหม่ เราไม่อาจปล่อยให้การตัดสินใจเกี่ยวกับคุณสมบัติด้านศีลธรรมของการใช้ชีวิตทางสังคม ตกอยู่ในมือของคนอื่น เราอยู่ในช่วงเวลาที่ไม่ได้เป็นการเมืองแบบสังคมนิยมหรือแบบเสรีนิยม แต่เรากำลังอยู่ในช่วงเวลาของ ‘การเมืองแบบร่วมมือร่วมใจกันแก้ปัญหา’ (generative politics) -ซึ่งหมายถึงการเมืองที่คนในสังคมนั้นกระตือรือร้นที่จะรับมือกับปัญหาสังคมที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อม คุณภาพของชีวิตและบทบาทของสถาบันต่างๆระดับโลก ไม่ว่าจะการเมืองแบบนี้จะปรากฏให้เห็นจากขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนิยมรูปแบบใหม่ (new social

¹² ในยุคของสภาวะสมัยใหม่ในช่วงหลัง (late modernity) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่คนในยุคนี้ขบคิดทบทวนสิ่งที่ตนเองกระทำลงไปและผลที่เกิดขึ้นตามมา และเป็นยุคที่กิดเดนส์เรียกว่า ‘เศรษฐกิจหลังยุคขาดแคลน’ (post scarcity economy) นี้ วิชารัฐศาสตร์กำลังถูกทำให้เปลี่ยนแปลง กิดเดนส์ตั้งข้อสังเกตว่ามีความเป็นไปได้ที่ ‘การเมืองเรื่องของการใช้ชีวิต’ (life politics) [การเมืองว่าด้วยการตระหนักในอัตลักษณ์ของคนในสังคม (the politics of self-actualisation) อาจกลายเป็นสิ่งที่มองเห็นได้ชัดเจนมากกว่า ‘การเมืองเรื่องของการปลดปล่อย’ (emancipatory politics) [การเมืองที่เกิดจากความไม่เท่าเทียมกัน (politics of inequality)] – กล่าวคือขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมนิยมรูปแบบใหม่ (new social movements) อาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงมากกว่าพรรคการเมืองและโครงการในการใคร่ครวญไตร่ตรองสะท้อนคิด (reflexive project) เกี่ยวกับอัตลักษณ์/ตัวตน การเปลี่ยนแปลงในเรื่องเพศภาวะ (gender) และความสัมพันธ์เกี่ยวกับเพศ (sexual relationship) ทำให้เกิดสภาวะที่เรียกว่า ‘การทำให้ประชาธิปไตยเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง’ (the ‘democratisation of democracy’) เพื่อปูทางไปสู่ยุคใหม่ที่ฮาเบอร์มัส (Jürgen Habermas) เรียกว่า ‘ประชาธิปไตยแบบเปิดพื้นที่ให้กับการสนทนา’ (dialogic democracy) ซึ่งสามารถช่วยยุติปัญหาความขัดแย้งที่เกิดจากความแตกต่างหลากหลายผ่านการสานเสวนามากกว่าการใช้ความรุนแรงหรือการใช้อำนาจสั่งการ

movements) [ซึ่งกิตเดินส์เรียกว่าขบวนการเคลื่อนไหวด้าน อัตลักษณ์และทางเลือก (life-political' movement) ¹³] หรือปรากฏให้เห็นจากการรณรงค์ของชุมชนเพื่อเรียกร้องทรัพยากรด้านสุขภาพหรือด้านการเคหะ หรือปรากฏให้เห็นจากการจัดการเศรษฐกิจทางเลือก [อย่างเช่นการแลกเปลี่ยนและการค้าในชุมชน/ท้องถิ่น] กิตเดินส์ได้ชี้ให้เห็นว่าสถาบันต่างๆของรัฐบาลจำเป็นต้องตามให้ทันกระบวนการสร้างประชาธิปไตย (the processes of democratization) ซึ่งเป็นหัวหอกของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน วิธีการเพียงอันเดียวเท่านั้นที่จะทำให้กระบวนการนี้บรรลุเป้าหมายก็คือการเปลี่ยนแปลงในบรรดาสถาบันต่างๆของรัฐบาล -รวมถึงรัฐสวัสดิการ [Giddens, 1994: 149-50]- และเชื่อมประสานหน่วยงานต่างๆเพื่อให้คนในสังคมในฐานะปัจเจกบุคคลสามารถมีความรู้สึกเชื่อมั่นที่จะมอบความไว้วางใจให้กับหน่วยงานซึ่งในอดีตที่ผ่านมาดูเหมือนจะแสวงประโยชน์ส่วนตัวและทำตัวห่างเหินจากประชาชนที่ต้องเข้าไปข้องเกี่ยวกับในชีวิตประจำวัน กล่าวโดยสรุป รัฐบาลจำเป็นต้องทำงานกับ -และต้องไม่ต่อต้าน/ปฏิเสธ- การไตร่ตรองสะท้อนคิดทางสังคม (social reflexivity) ของสังคมสมัยใหม่ ทั้งนี้เพื่อที่จะเป็นหลักประกันให้กับความมั่นใจในการสร้างฉันทามติทางการเมือง (political consensus) ว่าเราควรจะมีชีวิตอย่างไรในโลกปัจจุบัน

บทส่งท้าย

แม้ว่าทฤษฎีสังคม(วิทยา)ของกิตเดินส์มีขอบเขตกว้างครอบคลุมประเด็นปัญหามากมายหลายหลาก (จนทำให้การนำมาสรุปในบทความสั้นๆชิ้นนี้นอกจากอาจจะเป็นการลดทอนความซับซ้อนของความคิดของกิตเดินส์แล้ว ยังขาดความสมบูรณ์ในแง่ของการเป็นงานวิชาการที่แท้จริง) แต่ประเด็นสำคัญอยู่ที่ความพยายามของกิตเดินส์ในการเชื่อมโยงสังคมวิทยาเข้ากับปัญหาหลักๆทางการเมืองซึ่งรัฐบาลในสังคมสมัยใหม่กำลังเผชิญอยู่ ขณะเดียวกันตัวกิตเดินส์เองก็ได้ตอบรับตำแหน่งผู้อำนวยการ London School of Economics and Political Science [ในช่วงปีค.ศ. 1997-2003] ซึ่งทำให้เราอดตั้งคำถามไม่ได้ว่านักวิชาการอย่างกิตเดินส์จะประสบความสำเร็จในพันธกิจนี้ได้หรือไม่ ¹⁴ อย่างไรก็ดี ในช่วงเวลาอย่างน้อยก็สามทศวรรษที่ผ่านมา ความเป็นนักวิชาการของกิตเดินส์ได้ปรากฏให้เห็นชัดเจนผ่านการนำเสนอความคิดในงานเขียนจำนวนมาก ¹⁵ โดยเฉพาะความพยายามที่จะนำเอาสังคมวิทยามาตีความแล้วนำเสนอใหม่ สิ่งที่กิตเดินส์ต้องการนำเสนอผ่านงานเขียนของเขาในช่วงหลังๆก็คือการจัดการกับปัญหาหลักๆทางการเมืองที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในสังคมสมัยใหม่จนสามารถนำเสนอโนบายให้กับรัฐ(บาล)ได้ ¹⁶ ใครก็ตามที่สนใจเกี่ยวกับการที่

¹³ อ่านรายละเอียดเกี่ยวกับข้อเสนอเรื่อง life politics ได้ใน Giddens, 1994: 14-15, 90-92, 171-2, 198-228.

¹⁴ เป็นที่น่าสังเกตว่ามหาวิทยาลัยในบ้านเราจำนวนไม่น้อย มักให้นักวิชาการดำรงตำแหน่งผู้บริหารไปด้วยพร้อมๆกันจนทำให้อดตั้งคำถามไม่ได้ว่ามีนักวิชาการจำนวนสักกี่คนที่ประสบความสำเร็จในการบริหาร ซึ่งคำถามนี้ถูกตั้งขึ้นมาเมื่อครั้งที่ศาสตราจารย์แอนโทนี กิตเดินส์ (Prof. Anthony Giddens) ได้ตอบรับตำแหน่งผู้อำนวยการ London School of Economics and Political Science ซึ่งสร้างความประหลาดใจให้กับคนทั่วไปเพราะไม่มีใครคาดคิดว่านักทฤษฎีสังคมคนสำคัญแห่งปัจจุบันสมัยดังเช่นกิตเดินส์ผู้นำนเสนอผลงานในลักษณะ Grand Theory [ศัพท์ของซี.ไรท์ มิลส์ (C. Wright Mills)] และมีผลงานเป็นหนังสือไม่น้อยกว่า 30 เล่ม จะสนใจรับตำแหน่งผู้บริหารการศึกษาเช่นนี้ การที่กิตเดินส์ผละจากโลกของนักวิชาการไปสู่โลกของนักบริหาร ชวนให้เข้าใจว่ากิตเดินส์อาจเบื้องานวิชาการและเห็นว่างานบริหารเป็นงานที่ทำหาย แต่ในประวัติศาสตร์ปัญญาชน มีนักวิชาการจำนวนไม่มากนักที่ประสบความสำเร็จในการบริหาร

¹⁵ กิตเดินส์ได้เขียนและตีพิมพ์เผยแพร่ออกมามากกว่า 30 เล่มซึ่งได้มีการแปลเป็นภาษาอื่นๆถึง 29 ภาษา รวมถึงบทความอีกมากกว่า 200 ชิ้น [โดยเฉลี่ยแล้วหนังสือของกิตเดินส์ได้รับการตีพิมพ์ออกมาอย่างน้อยปีละ 1 เล่ม] กิตเดินส์ได้รับการยกย่องว่า นอกจากจอห์น เมย์นาร์ด เคนส์ (John Maynard Keynes) แล้ว เขาเป็นนักสังคมศาสตร์ชาวอังกฤษที่มีชื่อเสียงมากที่สุด

¹⁶ กิตเดินส์เคยเป็นสมาชิกของสภาที่ปรึกษาแห่งสถาบันเพื่อการวิจัยนโยบายสาธารณะ (the Advisory Council of the Institute for Public Policy Research) และเคยเป็นที่ปรึกษาของรัฐบาลที่มีนายโทนี่ แบลร์ (Tony Blair) เป็นนายกรัฐมนตรี แนวคิด

โครงการต่างๆทางการเมืองได้รับอิทธิพลจากความคิดของปัญญาชนสาธารณะได้อย่างไร และใครก็ตามที่อยากทราบว่าโน้ตทัศน์ทางสังคมวิทยาเกี่ยวข้องกับกระบวนทัศน์ชีวิตประจำวันหรือไม่และอย่างไร ควรจะต้องศึกษาความคิด/ทฤษฎีทางสังคม(วิทยา)ของกิตเดนส์ซึ่งผู้เขียนได้นำมาพูดถึงอย่างรวบรัดในบทความขนาดสั้นชิ้นนี้

บรรณานุกรม

เชษฐา พวงหัตถ์. (2546) “โลกในกระแสการเปลี่ยนแปลง”, *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร* ปีที่ 23 ฉบับที่ 1: 133-183. [แปลและเรียบเรียงจาก Giddens, A. "A Changing World", in *Sociology*, 4th ed. Cambridge: Polity Press, 2001 : 48-77.

เชษฐา พวงหัตถ์. 2547. ‘Structuration Theory ของ Anthony Giddens และการหาทางออกให้กับปัญหาทวิลักษณ์นิยมในสังคมวิทยา’, *วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร* ปีที่ 24 ฉบับที่ 2: 68 – 106,

เชษฐา พวงหัตถ์. (2548) *Structure–Agency/โครงสร้าง–ผู้กระทำการ*, รายงานการวิจัยแนวคิดหลักทางสังคมวิทยา กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.

เชษฐา พวงหัตถ์. (2549ก) *แนวคิดหลักทางสังคมวิทยาเรื่อง Structure – Agency/โครงสร้าง–ผู้กระทำการและข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการวิจัยทางสังคมวิทยาในประเทศไทย*. เอกสารประกอบการนำเสนอผลงานวิจัยสำหรับการประชุมวิชาการเรื่อง ‘เวทีวิชาการเพื่อเสนอผลงานวิจัยและรายงานการวิจัย ประจำปี พ.ศ. 2549’ ณ ห้องประชุมสัมมนาชั้น 2 อาคาร 36 ปี คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตพระราชวังสนามจันทร์ นครปฐม เมื่อวันที่ 24 พฤษภาคม 2549.

เชษฐา พวงหัตถ์. (2549ข) *วิธีคิดและปัญหาทางทฤษฎีในสังคมวิทยา/ Theoretical Thinking and Dilemmas in Sociology* ใน คณะสังคมวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, เอกสารประกอบการสัมมนาเครือข่ายนักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาสาขาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยาครั้งที่ 6 ประจำปี พ.ศ. 2549 เมื่อ 3-4 พฤศจิกายน 2549 ณ อาคารอินเตอร์โซน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ศูนย์รังสิต วันที่ 4 พฤศจิกายน พ.ศ. 2549: 45-70.

Alexander, J. C. (1987) “The Centrality of the Classics”, in *Social Theory Today*, ed. A. Giddens and Jonathan Turner. Stanford: Stanford University Press.

Baert, P. 2005. *Philosophy of Social Sciences: Towards Pragmatism*. Cambridge : Polity Press.

Beck, U., Lash, S. and Giddens. A. (1994) “Preface” in Beck, U., Lash, S. and Giddens. A. *Reflexive Modernization: Politics, Tradition and Aesthetics in the Modern Social Order*. Cambridge: Polity Press, pp. vi-viii.

Best, S. and Kellner, D. (1991) *Postmodern Theory: Critical Interrogations*. New York: The Guilford Press.

Browning, G. et als (eds) (2000) *Understanding Contemporary Society. Theories of the Present*. London: Sage Publications.

เรื่องทางที่สามในการเมืองหรือแนววิเคราะห์การเมืองแบบทางที่สาม (‘third way’ in politics/‘third way’ political approach) ได้ถูกนำไปใช้เป็นการเมืองของโทนี่ แบลร์ (และของบิล คลินตัน ในช่วงดำรงตำแหน่งประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา) กิตเดนส์ได้เข้าร่วมในเวทีวิวาทะทางการเมืองหลายต่อหลายครั้ง โดยเฉพาะการสนับสนุนพรรคแรงงานแนวกลาง-ซ้าย (center-left Labour Party) รวมถึงตลอดถึงการปรากฏตัวเพื่อให้สัมภาษณ์แก่สื่อ และการเขียนบทความจำนวนมากไม่ถ้วน [ส่วนใหญ่ถูกนำไปตีพิมพ์ในวารสาร *New Statesman*] กิตเดนส์ทำงานวิจัยอย่างต่อเนื่องรวมถึงการเข้าไปมีบทบาทในการเป็นคลังสมองให้กับเครือข่ายนโยบายในเดือนมิถุนายน ค.ศ. 2004 กิตเดนส์ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็น Baron Giddens of Southgate และได้รับแต่งตั้งให้เป็นที่นั่งในสภาขุนนาง ปัจจุบันกิตเดนส์เป็น Emeritus Professor ที่ London School of Economics

- Cohen, I. (1989) *Structuration Theory: Anthony Giddens and the Constitution of Social Life*. New York: St. Martin's Press.
- Collins, R. and Makowsky, M. (1998) *The Discovery of Society*, New York: Random House.
- Craib, I. (1992a) *Anthony Giddens*. London: Routledge.
- Craib, I. (1992b) *Modern Social Theory: From Parsons to Habermas*, 2nd ed. New York: Harvester Wheatsheaf.
- Dawe, A. (1970) "The Two Sociologies", *British Journal of Sociology*, vol. 21: 207-18.
- Douglas, J. (1967) *The Social Meaning of Suicide*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Durkheim, E. (1895/1964) *The Rules of Sociological Method*. New York: Free Press.
- Durkheim, E. (1897/1952) *Suicide: A Study in Sociology*. London: Routledge and Kegan Paul.
- Giddens, A. (1971) *Capitalism and Modern Social Theory: An Analysis of the Writings of Marx, Weber and Durkheim*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Giddens, A. (ed). (1972a) *Emile Durkheim: Selected Writings*, trans. A. Giddens. Cambridge: Cambridge University Press.
- Giddens, A. (1972b) *Politics and Sociology in the Thought of Max Weber*. London: Macmillan.
- Giddens, A. (1973) *The Class Structure of the Advanced Societies*. London: Hutchinson.
- Giddens, A. (ed) (1974) *Positivism and Sociology*. London: Heinemann.
- Giddens, A. (1976) *New Rules of Sociological Method: A Positive Critique of Interpretative Sociologies*. London: Hutchinson.
- Giddens, A. (1977) *Studies in Social and Political Theory*. London: Hutchinson.
- Giddens, A. (1979) *Central Problems in Social Theory: Action, Structure and Contradiction in Social Analysis*. Basingstoke: Macmillan.
- Giddens, A. (1981) *A Contemporary Critique of Historical Materialism. Volume 1: Power, Property and the State*. Basingstoke: Macmillan
- Giddens, A. (1984) *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (1985) *The Nation State and Violence*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (1987) *Social Theory and Modern Sociology*. Stanford: Stanford University Press.
- Giddens, A. 1990. *The Consequences of Modernity*. Cambridge : Polity Press.
- Giddens, A. (1991) *Modernity and Self-Identity: Self and Society in the Later Modern Age*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (1992) *The Transformation of Intimacy: Sexuality, Love & Eroticism in Modern Societies*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (1994) *Beyond Left and Right: The Future of Radical Politics*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, G. (1995) *Politics, Sociology and Social Theory: Encounters With Classical and Contemporary Social Thought*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (1996) *In Defence of Sociology; Essays, Interpretations and Rejoinders*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (1998) *The Third Way: The Renewal of Social Democracy*. Cambridge: Polity Press.
- Giddens, A. (1999) *Runaway World: How Globalization is Reshaping Our Lives*. London: Profile.
- Giddens, A. (2000) *On The Edge. Living with Global Capitalism*. London: Vintage.
- Giddens, A. (2001) " A Changing World", *Sociology*, 4th ed. Cambridge: Polity Press: 48-77.
- Giddens, A. (2002) *Where Now for New Labour?* Cambridge: Polity.

- Giddens, A. (ed) (2003) *The Progressive Manifesto. New Ideas for the Centre-Left*. Cambridge: Polity.
- Giddens, A. (ed) (2005) *The New Egalitarianism*. Cambridge: Polity
- Giddens, A. (2006) “ What is Sociology?”, *Sociology*, 5th ed. Cambridge: Polity Press: 101-125
- Giddens, A. and Stanworth, P. (eds) (1974) *Elites and Power in British Society*. Cambridge: Cambridge university Press.
- Gouldner, A. (1970) *The Coming Crisis in Western Sociology*. London: Heinemann.
- Held, D. and Thompson, J. B. (eds) (1989) *Social Theory of Modern Societies: Anthony Giddens and His Critics*. New York: Cambridge University Press.
- Jary, D. and Jary, J. (1995) “The Transformation of Anthony Giddens – The Continuing Story of Structuration Theory”, *Theory, Culture & Society* 12: 141-160.
- Ritzer, G. (1992a) *Classical Sociological Theory*. New York: McGraw-Hill.
- Ritzer, G. (1992b) *Contemporary Sociological Theory*, 3rd ed. New York: McGraw-Hill.
- Ritzer, G. (2003) *Sociological Theory*, 6th ed. Boston: McGraw-Hill.
- Sainsbury, P. (1955) *Suicide in London*. London: Chapman & Hall.
- Stones, R. (1996) *Sociological Reasoning: Towards A Post-modern Sociology*. London: Macmillan Press.
- Touraine, A. (1995) *Critique of Modernity*. Tr. D. Marcey. Oxford & Cambridge: Blackwell.
- Turner, B.S. (1999) *Classical Sociology*, London. Thousand Oaks, New Delhi: SAGE publications.
- Bryant, C. and Jary, D. (eds) (1991) *Giddens’ Theory of Structuration: A Critical Appreciation*. New York: Routledge.
- Wallace, R.A. and Wolf, A. (1995) *Contemporary Sociological Theory: Continuing the Classical Tradition*. 4th ed. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.
- Waters, M. (1984) *Modern Sociological Theory*. London, Thousand Oaks, New Delhi: SAGE publications.